

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2020-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Donát

Postavení a role Organizace spojených národů

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2020-2023

BACHELOR THESIS

Jakub Donát

Status and role of the United Nations

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jiří Višek, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1. 3. 2022

Jméno autora: Jakub Donát

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, kterým je Mgr. Jiří Víšek, Ph.D., za spolupráci a užitečné směrování při jejím vypracování.

Anotace

Text práce je zaměřen na práci odváděnou organizací tvořenou několika členskými státy, které se na základě svého přesvědčení a podobných pohledů na otázky spojené se světovým mírem spojily k udržování bezpečnosti a stavu míru po celém světě. Taková instituce se nazývá Organizace spojených národů. Obsah práce je strukturován tak, aby čtenář mohl postupně pochopit existenci OSN a její strukturu.

Klíčová slova

Cíle udržitelného rozvoje, konflikt, mírová mise, odborná organizace, Organizace spojených národů, Společnost národů.

Annotation

The text of the thesis focuses on the activities of an organization made up of several member states that, based on their beliefs and similar views on issues related to world peace, have come together to maintain security and a state of peace around the world. Such an institution is called the United Nations. The content of the paper is structured in such a way that the reader gradually understands the existence of the United Nations and its structure.

Keywords

Conflict, League of Nations, peacekeeping mission, professional organization, Sustainable development goals, United Nations.

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 PŘEDCHŮDCE OSN – SPOLEČNOST NÁRODŮ.....	9
2 OBECNÉ VYMEZENÍ ROLE OSN	15
2.1 Struktura OSN.....	20
2.1.1 Valné shromáždění	20
2.1.2 Rada bezpečnosti	23
2.1.3 Ekonomická a sociální rada	26
2.1.4 Poručenská rada	27
2.1.5 Mezinárodní soudní dvůr	28
2.1.6 Sekretariát OSN a Generální tajemník.....	30
3 PŮSOBENÍ OSN VE SVĚTĚ	32
4 MÍROVÉ OPERACE OSN.....	39
5 ODBORNÉ ORGANIZACE OSN	45
6 OSN A UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	48
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52
SEZNAM ZKRATEK	59

ÚVOD

Autor si jako téma své bakalářské práce zvolil Postavení a role Organizace spojených národů (OSN). Jeden z důvodů, který stál za autorovým rozhodnutím vybrání si takového tématu, je jeho zájem o fungování a řízení světového míru a zájem o samotné OSN.

OSN má velice těžkou pozici, nejen v současné době je často kritizováno. Aktuálně tomu může být na základě situace odehrávající se na Ukrajině, kde hlava ruského státu Vladimír Putin na začátku roku 2022 zaútočil s přesvědčením o získání ukrajinského území. Rusko v souvislosti s tímto děním začalo „diktovat“ požadavky (například zákaz vstupu Ukrajiny do NATO). Jejich odmítnutí, nařízení sankcí vůči Rusku a ani další kroky nepřiměly agresora upustit od jeho chování. A to ať se jedná o porušení mezinárodního práva, vydírání, vraždění nevinných lidí či cokoliv jiného. Situace je sledována celým světem, který sleduje také postavení velmocí vůči této válce. I vzhledem ke skutečnosti, že Rusko, nyní problémová země, je součástí OSN a stálým členem Rady bezpečnosti. Také kvůli tomuto faktu je OSN do konfliktu nepřímo zataženo. A jak autor zmínil, za rozhodnutí v procesu řešení války na Ukrajině je Organizace často kritizována, až zavrhována. Ale i bez návaznosti na ruskou invazi se OSN setkává s kritikou ohledně svého působení a je spojováno s existenčními otázkami. Dále je kromě otázek typu „Má OSN smysl?“ či „Není OSN zastaralá?“, „Má potřebnou efektivitu?“ srovnávána s organizací předcházející, která „fungovala“ v podobném smyslu a své poslání nenaplnila.

V této bakalářské práci se autor bude postupně věnovat několika tématům. V první řadě přiblíží již zmíněnou Společnost národů, tedy organizaci, která předcházela OSN. Dále už se přesune blíže k tématu, a to shrnutím základních informací o OSN, včetně rozebrání organizační struktury, bez které by se Spojené národy neobešly. Autor se bude věnovat také fungování OSN ve světě a naváže na mírové mise, díky kterým může jednodušeji představit roli Organizace v praxi. V neposlední řadě představí odborně zaměřené organizace, které spolu se Spojenými národy spolupracují a asistují jim při plnění svých funkcí. Ve finální části práce se autor zaměří na patnáctiletý rozvojový program SDGs.

Hlavním cílem této bakalářské práce je podat přehledné a srozumitelné informace o OSN, jejím vnitřním i mezinárodním fungování a o vlivu na celou planetu Zemi.

1 PŘEDCHŮDCE OSN – SPOLEČNOST NÁRODŮ

Byl rok 1919 a vítězné státy první světové války pořádaly v Paříži mírovou konferenci. Hlavním cílem Pařížské mírové konference bylo sjednat mezinárodní mírové smlouvy s poraženými státy, tedy s Centrálními mocnostmi. „Velká pětka“, přesněji Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Francie, Itálie, Spojené státy americké a Japonsko, byly státy, které měly největší podíl na válečném vítězství své strany. Tudiž na názory právě těchto států byl při vyjednávání brán největší ohled.

Tehdejší prezident Spojených států amerických, Woodrow Wilson, jehož země se do války zapojila na straně dohody, zde přednesl svých čtrnáct bodů, které měly znázornit poválečné mezinárodní uspořádání světa. To byl klíčový a zásadní návrh.¹ A právě na základě pařížské mírové konference vznikla Společnost národů. Již zmíněná mezinárodní organizace, která předcházela Organizaci spojených národů, oficiálně vznikla 28. 6. 1919, kdy byla podepsána Versailleská mírová smlouva, nejdůležitější smlouva ze všech šesti mírových smluv sjednaných při Pařížské mírové konferenci. Redukovat ozbrojené síly a pomocí diplomatických vyjednávání předcházet dalším válečným konfliktům a tím udržet světový mír – to bylo hlavním cílem mezinárodní spolupráce v rámci Společnosti národů. Původní počet členů byl 26, a to včetně Československa, tedy jednoho ze spojenců států Dohody. Jako místo svého sídla si vedení Společnosti zvolilo švýcarskou Ženevu a v nizozemském Haagu ustanovilo mezinárodní smírčí soud.²

Dne 10. 1. 1920 vstoupil v platnost Pakt Společnosti národů, čtrnáctý bod prezidenta Wilsona. Tato šestadvaceti članková listina, na jejímž základě členské státy přislíbily dodržování regulí mezinárodního práva, byla sestavena v průběhu pařížské mírové konference. Ale byť měl Woodrow Wilson obrovský vliv na vznik Společnosti, USA se nikdy členem Paktu Společnosti národů nestaly. Neprošel totiž přes americký kongres. K tomu se vyjádřil politolog Michal Romancov následovně: „*Mnozí, zejména historici, jsou přesvědčeni, že právě absence Spojených států nakonec způsobila, že Společnost národů dopadla tak, jak dopadla, tedy neslavně. Osobně se nedomnívám, že by přítomnost*

¹ NÁLEVKÁ, Vladimír. Světová politika ve 20. století. Praha: Aleš Skřivan, 2000. Str. 7. ISBN 80-902261-4-0

² Moderní dějiny. Pakt o společnosti národů [online]. ©2010-2012 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pakt-o-spolecnosti-narodu-28-4-1919/>

Spojených států v konečném důsledku zvládla zabránit rozpoutání druhé světové války. Stojí za zdůraznění, že Společnost národů byla prvním organizovaným pokusem o globální prosazení ideálů, které měly směřovat k tomu, že ve světě už nikdy nedojde k válce. Naprosto přitom souhlasím s tím, že tato iluze je v nějakém realistickém časovém kontextu naprosto nerealizovatelná. Ovšem v tomto případě je právě zajímavé, že se primárně evropské mocnosti pokusily něco globálním způsobem ošetřit, ale neměly k tomu globální kapacitu. Globální hráči nebyli na půdě Společnosti národů nikdy přítomni současně. Nejdůležitější z nich, pokud vezmeme v úvahu ekonomickou stránku, byly Spojené státy americké, ale ty tam nebyly vůbec. A Velká Británie a její impérium, která měla globální kapacity, byla sice přítomná od samého začátku až do trpkého konce, ale nikdy Společnosti národů nevěnovala takovou pozornost, jakou si možná zaslouhovala.“³

Organizaci ale chyběla schopnost prosadit si své cíle, a to byl také důvod k jejímu zániku. Dalším důvodem se staly rozpory mezi mocnostmi a menšími státy, všechny menší země totiž přestávaly mít vliv na fungování Společenství. Většina rozhodnutí byla v rukou Velké Británie a Francie. Také zde byla slabá eficeience při zasahování do agrese působené Italskou vládou, tedy fašisty. Ti vyvolali Druhou italsko-etioopskou válku a následně okupovali Etiopii. Stejně slabý vliv byl vůči nacistickému Německu a jejich podporování jednoho z nejkrvavějších konfliktů, Španělské občanské války. A žádné efektivní kroky nebyly ani proti Japonsku, které bylo v aktivní militarizaci pro následnou válku v Číně a okupaci Mandžuska. Společnost národů tedy byla ctižádostivá a podnikavá organizace snažící se zajistit světový mír.⁴

Politici ji vytvořili jako odpověď na žádosti občanů, Ti na základě tragické první světové války toužili po klidu, bezpečí a míru. Jenže, jak je známo, jednalo se o nepovedené, naivní společenství. Ovšem nebyla první svého typu, která vznikla pro podobný účel a selhala. První náznaky ukazuje už 15. století, konkrétně Jiří z Poděbrad. Ten chtěl vytvořit uskupení panovníků vedoucí ke zorganizování kolektivní bezpečnosti. A pokud lze hovořit o nějakém takovém uskupení, které mělo reálnou šanci na úspěch,

³ Česká Televize. Společnost národů, nepodařený pokus [online]. ©2009 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1420898-spolecnost-narodu-nepodareny-pokus>

⁴ Prima ZOOM. Společnost národů ukončila v roce 1946 po 27 letech svou činnost [online]. ©2017 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://zoom.iprima.cz/zajimavosti/spolecnost-narodu-ukoncila-v-roce-1946-po-27-letech-svou-cinnost>

tak je to Svatá aliance z roku 1815. Rakouský císař, ruský car a pruský král tím chtěli politicky uspořádat Evropu, která v tomto období byla po napoleonských válkách. Jednalo se o reakci na revoluční a osvobozenecká hnutí. Podobně jako Společnost národů měli dva cíle. Prvním bylo zabránit vzniku nového Napoleona. Druhým pak preferování mírového způsobu řešení konfliktů před způsobem válečným. Největším problémem však byla skutečnost, že se do aliance nezačlenily všechny státy. Například jeden z hlavních vítězů nad Napoleonem Velká Británie. V první polovině 19. století aliance zanikla, zejména pro neschopnost vyřešit velké množství sporů mezi státy.

Bylo někdy celosvětově bezválečné období? Na otázku, zda byl někdy v historii trvalý světový mír, odpověděl Jan Rychlík, český filozof a historik. *„Někde jsem četl, že od doby, kdy máme záznamy (od doby Sumerů a Mezopotámie), není počet dní, kdy se prokazatelně neválčilo, kdybychom to sečetli, ani jeden rok.“*⁵

Svou (Monreovou) doktrínou chtěla v roce 1823 tehdejší americká hlava státu James Monroe dosáhnout toho, aby evropské mocnosti nemohly zasahovat do žádné ze záležitostí států ležících na americkém kontinentu. Stejně tak se USA neměly „starat“ o dění v Evropě. Oborník na dějiny Jan Rychlík to v televizní debatě pro Českou televizi (2009) shrnul naprosto pochopitelně. A to tak, že stejně jako dnes, tak i v této době se občané USA skoro nezajímali o události ve světě, o to méně pak o evropské záležitosti. A právě proto si tito občané ťukali na čelo, když měly jejich peníze (daně) odcházet na takové vzdálené, pro ně nepodstatné, problémy. USA jsou demokratickou zemí a je zde potřeba brát ohledy na názory občanů, i na základě vědomí, že to může být nápomocné do dalších voleb. Kritici se ovšem ozývali, že Společnost národů porušuje Monreovu doktrínu. Wilson se proti tomu bránil a hájil tak své dílo, jenže neúspěšně. Poslední tečkou v tomto „boji“ byla těžká mozková příhoda, která se mu přihodila.

Skončila první světová válka a na scénu přišla nová významná organizace, která byla zvláštní agenturou Společnosti Národů. Jednalo se o International Labor Organization (ILO), česky Mezinárodní organizace práce. V organizační struktuře byli z každé členské země dva zástupci. Konkrétně z národního odboru a národní podnikatelské sféry. ILO v rámci pracovního zákonodárství vytvářelo závazné dohody a nezávazná doporučení pro státy zapojené do tohoto programu, jejichž vlády musely tyto konvence ratifikovat.

⁵ Česká Televize. Společnost národů, nepodařený pokus [online]. ©2009 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1420898-spolecnost-narodu-nepodareny-pokus>

Orgány také kontrolovaly schopnost realizace daných regulí. Než začala druhá světová válka, schválila zhruba sedmdesát společenských pravidel a referencí. Ani zde se na účasti nepodílely Spojené státy americké.⁶

V roce 1926 vstoupila do Společnosti národů země, která byla na základě důsledků války svázána reparacemi, jedná se o Německo. Německo bylo jednou ze zemí řazených mezi odpadlíky mezinárodní scény. Na to ovšem nebylo zvyklé, nyní už se nejednalo o velmoc. Po konečném přijetí Německa do Společnosti národů se právě proto jeho hlavním cílem nestalo co nejúspěšnější rozvinutí Společnosti, nýbrž spravování sama sebe a znovuzískání svého postavení mezi dalšími velkými zeměmi. Již po sedmi letech ale Hitler se svou zemí opustil Společnost národů, a to se slovy, že chce své zemi dát nový dech. Zkrátka si nechtěl nechat nikým rozkazovat, diktovat a věřil, že jeho země už nikdy nepadne. Nechal se slyšet, že Německo opět vstupuje mezi velmoci.

Nevidané sdružení Francie, Velké Británie a Itálie se uskutečnilo na jaře roku 1935 v italském městě Stresa. Hlavním pointem této konference bylo podepsat dohodu o nezávislosti Rakouska a dále odtrhnout Německo od Hitlera a zabránit mu jakkoliv upravovat Versaillskou smlouvu. Žel, toto uskupení proti Hitlerovi a jeho Německu dlouho nevydrželo. Itálie v čele s Mussolinim hájila status quo, což také bylo důvodem jejího brzkého odchodu ze Společnosti národů. Právě italský vůdce poslal vojska do italského města Brenner, které v té době patřilo Hitlerovi, ale na základě statusu quo si na něj kladl nárok Mussolini. Itálie byla vítěznou mocností, ale její odměna nebyla dostačující, Stejně na tom byla i jedna další země, nový, mimoevropský hráč. Jeden z dalších hlavních strůjců mezinárodního pořádku, a to Japonsko. A následky právě těchto faktů zajistily začátek rozpadu systému. Japonsko si své odměny vybírá na území Číny a Itálie se zaměřila na Etiopii. Hitler tak vidí chování ostatních a začíná si dovolovat v Porýní.

Chyběla tu nějaká zásadní síla Společnosti, určitá moc, která by měla páku na vyřešení všech problému. Zkrátka tu nebyla žádná tvrdá ruka. Právě proto Společnost národů nepředvedla žádný větší úspěch při řešení konfliktů velmocí. Ovšem, například spor Finska se Švédskem, kde se řešilo vlastnictví Aland či konflikt turecko-irácký, zde se řešil Mosul. Vyřešení těchto a mnoho dalších sporů díky smlouvám a smířčím dohodám

⁶ KARLAS, Jan. Mezinárodní organizace: systémy spolupráce mezi státy. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015. Str. 104-105. ISBN 978-80-7419-179-4

stojí za Společností, ale pokaždé šlo o „menší“ záležitosti, žádné velké konflikty mocností. Jeden tvrdý krok ale najdeme, byl to ten nejtvrdší, který Společnost udělala. Vyhození Sovětského svazu ze Společnosti národů jako trest za napadení Finska v roce 1939, a to bez vyhlášení války.

Edvard Beneš, tehdejší prezident Československé Republiky, zmiňoval sílu slova naší země při jednáních Společnosti národů. Je ovšem otázkou, zda mělo slovo malé země stejnou váhu jako slovo velmocí. Historik Jan Rychlík tento výrok okomentoval následovně: *„Řeknu něco, co je téměř heretické, co bude znít téměř jako blasfémie, bohorouhačství: problém OSN i Společnosti národů vidím v tom, že odporuje základnímu principu mezinárodního práva. Ten není nikde zapsán, do očí vám ho každý stát popře, ale přesto platí. Je to právo silnějšího – silnější poroučí slabšímu. To sice nikdy nebylo formálně zavedeno do řeči paragrafů nebo smluv, ale vždy to platilo a platí to samozřejmě i dnes.“*⁷

Není zde tedy rovnost mezi státy. Jednoduchým příkladem je skutečnost, že v době mezi válkami bylo hodnocení velvyslance umožněno pouze velmocím, menší země měly „jen“ vyslance.

Japonsko také opustilo Společnost, co za tím stálo? Japonsko mělo své požadavky, které Společnost nechtěla přijmout. Údajně mělo smluvně podloženo, že mají nárok na území Mandžuska, a proto na něj zaútočilo. Japonsko se, jakožto vítěz první světové války, cítilo nedostatečně odměněno. Nelíbilo se mu omezování Společností a zároveň si samo sobě přišlo dostatečně silné na to, aby potřebovali jejich záštitu. Jako jeden z posledních důvodů měl být pocit, že se k Japonsku přistupuje jinak než ke státům Evropy. Japonsko tedy vystoupilo a následkem Japonsko-čínského konfliktu bylo, že se Mandžusko se na dobu několika let stalo japonským protektorátem.

Dalším zaděláním si na nové konflikty byl fakt, že už nejen velmoci, ale i menší „neškodné“ země si začaly dělat, co se jim zalíbí. Panama, Kostarika či další země začaly opouštět Společnost, a nebylo to z důvodu jakéhosi rozhněvání se. Důvodem byla nedostatečná síla k plnění všech závazků, všech smluvních podmínek. Problémem bylo placení členství. Organizace zkrátka musela z něčeho žít, nějak fungovat. A právě na základě této skutečnosti muselo Společnost opustit několik zemí, ty země, které neměly

⁷ Česká Televize. Společnost národů, nepodařený pokus [online]. ©2009 [cit. 2022-10-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1420898-spolecnost-narodu-nepodareny-pokus>

dostatečně rozvinutou ekonomiku a nedokázaly platit členství. A také státy jako zrovna Panama či Kostarika žily v domnění, že se je situace v Evropě vůbec netýká a nemusí tedy být spojeni s tímto uskupením. Finance ovšem nebyly jediným důvodem k odchodu několika států. Například Brazílie, která je obrovským a velice významným státem, opustila Společnost národů hlavně proto, že nebyla brána jako velmoc a nebyla přijata do Rady Společnosti národů.⁸

Může se zdát, že se z důvodu odchodu států vytratil smysl existence nadnárodních organizací. Významné osobnosti se ale shodli, že určitě ne. Protože i kdyby to byla jediná věc, tak se stále jedná o hlavní způsob komunikace mezi státy celého světa. A určitě se najdou úspěchy, které by bez existence společnosti pravděpodobně nevznikly. Jedním z dílčích úspěchů společnosti je Nansenův pas, velice důležitý krok pro poválečnou Evropu. Nansenův pas předcházel pasu pro uprchlíky, který se používá dnes. Jedná se o cestovní dokument, uprchlický doklad totožnosti. To stanovila Úmluva o mezinárodním postavení uprchlíků ze dne 28. 10. 1933. Majitelé tohoto dokumentu byli chráněni proti vydání do země původu a bez jakéhokoliv víza či povolení mohli cestovat ze země a zpátky do země, která dokument vydala. Za tím stojí norský diplomat Fridtjof Nansen.⁹

Není ale možnost držet světový mír, pokud nebude ta správná „chemie“ ve vztazích mezi velmocemi. Neakceptovatelné výsledky Společnosti donutily velmoci ke snaze o důležitý „teamwork“. Shodli se na potřebě organizace odpovědné za suverenitu a rovnosti členských zemí a na zvýšení své vlastní odpovědnosti vůči držení míru a bezpečnosti.¹⁰

Po sedmadvaceti letech své existence, tedy v roce 1946, vystřídala Společnost Národů Organizace spojených národů. Ta navázala na její činnosti.

⁸ Česká Televize. Společnost národů, nepodařený pokus [online]. ©2009 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1420898-spolecnost-narodu-nepodareny-pokus>

⁹ UNHCR. Fridtjof Nansen – průkopník ochrany uprchlíků [online]. ©2020 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/173-czo-nasakce-unhcnansenova-cenafridtjof-nansen-prukopnik-ochrany-uprchliku-html.html>

¹⁰ KENNEDY, Paul. Parlament světa: OSN a hledání světové vlády. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Str. 24 – 26. ISBN 978-80-7106-423-7

2 OBECNÉ VYMEZENÍ ROLE OSN

Jelikož bylo Společenství národů společenstvím jen některých států, byla tu stále myšlenka vytvoření organizace, jejíž součástí bude celý svět. Poprvé byl název Spojené národy navrhnout tehdejším prezidentem Spojených států amerických F. D. Rooseveltem. První oficiální použití bylo roku 1942, a to při podepsání Deklarace Spojených národů. Datumem, kterým je stanoven vznik Organizace spojených národů, je 24. října (Den Spojených národů) 1945 a to na základě přijetí z devatenácti kapitol složené Charty Spojených národů v San Franciscu. Podepsána byla o dva dny později. V této chvíli tedy mluvíme o uskupení jednapadesáti států, včetně Československa. Polsko své zastoupení na konferenci sice nemělo, ale pozdějším přiložením svého podpisu se stalo jednou zakládajících zemí. O necelé tři měsíce později se uskutečnilo první Valné shromáždění OSN, bylo to 10. ledna 1946 v Londýně. Organizace dnes funguje se sídlem v americkém New Yorku, úřad OSN v Evropě je v bývalém sídle Společnosti národů, tedy ve švýcarské Ženevě. V nizozemském Haagu lze najít Mezinárodní soudní dvůr.

Při konferenci v Jaltě (1945) se o zakládající konferenci OSN v San Franciscu mluvilo jako o jednoznačné a hotové věci. Důkazem toho je schválené konferenční prohlášení. *„Jsme pevně rozhodnuti založit s našimi spojenci co nejdřív obecnou mezinárodní organizaci pro zachování míru a bezpečnosti. Soudíme, že je to nezbytné jak proto, aby se zabránilo agresi, tak proto, aby se odstranily politické, hospodářské a sociální příčiny války těsnou a trvalou součinností všech mírumilovných národů. Základy k tomu byly položeny v Dumbarton Oaks. Tam však nebylo dosaženo dohody o důležité otázky způsobu hlasování. Na nynější konferenci byla tato nesnáze vyřešena. Usnesli jsme se, aby se 25. dubna 1945 sešla v San Francisku ve Spojených státech konference Spojených národů a připravila ústavu takové organizace podle směrnic navržených na pracovních poradách v Dumbarton Oaks. Vláda čínská a zatímní vláda francouzská budou neprodleně dotázány a požádány, aby společně s vládami Spojených států, Velké Británie a Svazu sovětských socialistických republik převzaly odpovědnost za pozvání na konferenci. Jakmile budou porady s Čínou a s Francií skončeny, bude text návrhu týkajícího se způsobu hlasování zveřejněn.“*¹¹

¹¹ HULINSKÝ, Ilja. Organizace spojených národů a Československo. Praha: Československá strana socialistická, 1989. Str. 42.

Způsoby fungování, pozice orgánů organizace, práva a povinnosti členských zemí a uzákonění principů mezinárodních vztahů. To jsou hlavní funkce Charty OSN. Článek 108 Charty Organizace spojených národů říká, že při souhlasu minimálně dvou třetin Valného shromáždění může být Charta změněna. Dosud se tak stalo třikrát. Tato mezinárodní smlouva také mluví o tom, že na základě deklarace státu, kterou potvrdí odhodlání plnit povinnosti členství, je členství v organizaci otevřené všem státům. Stanovuje oficiální jazyky, jimiž jsou angličtina, francouzština, španělština ruština a čínština. Později tyto jazyky doplňuje také arabština. Také jsou v ní definované cíle Spojených národů a jedná se o udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvíjení přátelských vztahů mezi státy, dodržování práva rovnoprávnosti a práva na sebeurčení. Dále je cílem spolupráce v ekonomických, sociálních, kulturních a humanitárních směrech a dodržování základních lidských práv a svobod.¹²

Organizace spojených národů má několik hlavních témat, okolo kterých se „točí“ a kterým se věnuje. Kromě SDGs – cílů udržitelného rozvoje, kterým se autor bude věnovat později, má OSN ještě dalších pět takových témat. Jsou jimi lidská práva, mezinárodní právo, humanitární otázky, ekonomický a sociální rozvoj a mír a bezpečnost.¹³

Lidská práva jsou kompaktní soubor právních norem sloužících k ochraně lidských práv a řadí se mezi nejdůležitější úspěchy Organizace spojených národů. Jde o všeobecné mezinárodně uznávané předpisy a každý jedinec se na ně může odvolávat. Organizace zároveň vytvořila programy na ochranu lidských práv. Muži, ženy, děti, jakkoliv postižení, menšiny či jiné ohrožené skupiny – ti všichni mají díky Chartě OSN a Všeobecné deklaraci lidských práv ochranu před diskriminací. A také díky Valnému shromáždění, které tyto dva soubory přijalo.¹⁴ Rada OSN pro lidská práva nahradila dlouholetou práci Komise OSN pro lidská práva. 47 členů Rady volí tajným hlasováním Valné shromáždění OSN na dobu tří let. Jde o reformu OSN a přišel s tím generální tajemník Kofi Annan. Ghanský diplomat, držitel Nobelovy ceny míru, se snažil o větší svobodu v rámci Organizace a dočkal se podpory, bylo to rámci summitu OSN v New

¹² Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 5-6. ISBN 80-86348-02-4

¹³ Informační centrum OSN v Praze. OSN. Hlavní témata [online]. ©2005 [2022-11-10]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/>

¹⁴ FILIP, Jan a SVATONĚ, Jan. Státověda. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Str. 400. ISBN 978-80-7357-685-1

Yorku. Rada OSN, jakožto orgán systému, odpovídá za dodržování a ochranu všech lidských práv na celém světě. Otázky ohledně lidských práv a situací kolem nich řeší ve svém sídle v Ženevě. Přelomová rezoluce, platná od roku 2021, zastává lidské právo na čisté, zdravé a udržitelné životní prostředí.¹⁵ Nelze ale nezmínit důležitost Komise OSN, tedy předchůdce Rady, jak už autor dříve avizoval. Hospodářská a sociální rada OSN ji na základě 68. článku Charty OSN vytvořila k založení souhrnu lidských práv a svobod. Během šedesáti let přispěla ke vzniku mnoha norem lidského práva. Výsledkem práce Komise Všeobecná deklarace lidských práv OSN z roku 1948.¹⁶ V posledních letech však komise ztrácela svou úroveň.

Dalším je mezinárodní právo spojené se smlouvami a soubory standardů, které spolu vytvářejí mezinárodní právní řád. To hraje klíčovou roli při snaze o světový mír a vyvíjení sociální a hospodářské úrovně. Mezinárodní právo upravuje vztahy mezi státy a ovlivňuje žití obyvatelstva celého světa. Na základě Charty musí OSN při řešení mezinárodních sporů volit primárně mírovou cestu a snažit se o kodifikace mezinárodních norem.¹⁷

Netřeba zapomenout na humanitární otázky. Zprostředkování nouzové a dlouhodobé pomoci, urychlování činnosti vlád a hájení zájmů lidí postihnutých implikacemi nešťastného přírodního či lidského zavinění. Takové pozice, role, začala OSN zastávat po druhé světové válce. Právě ve válkou zbořeném Evropě odstartovaly humanitární operace pod vedením Organizace spojených národů. V důsledku různých druhů konfliktů a přírodních pohrom se každým rokem zvyšuje počet vysídlených obyvatel a uprchlíků (miliony lidí) a výše způsobené škody, zde se jedná o miliardy dolarů. Rozvojový program OSN (UNDP) tvrdí, že v drtivé většině případů přírodních pohrom se jedná o zemětřesení, záplavy, sucha a požáry. Fakt, že většina obětí pochází z rozvojových zemí, dokazuje, že poškozování životního prostředí a chudoba zvyšují škodu a utrpení lidí. V rámci humanitárních otázek OSN jsou dvě koncepce, a to urgentní pomoc (okamžitá, jenž je prováděna operačními orgány) a pomoc preventivní (předejití krizím díky strategickým plánům). Agentury OSN mají za úkol dopravit humanitární pomoc do místa

¹⁵ Informační centrum OSN v Praze. Lidská práva [online]. ©2005 [2022-11-13]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava/>

¹⁶ OUTLÁ, Veronika a kolektiv. Právo Evropské unie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Str. 310. ISBN 80-86898-97-0

¹⁷ Informační centrum OSN v Praze. Mezinárodní právo [online]. ©2005 [2022-11-13]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/mezinarodni-pravo/>

katastrofy co nejdříve po jejím konci. Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky ročně poskytne pomoc dvaceti milionům lidí, světový potravinový program OSN každý rok zajistí výživu zhruba sto milionům lidí. Prevence katastrof má za cíl snížit zranitelnost jednotlivých společností na nejmenší možnou míru. Dále se zabývá zkoumáním příčin katastrof, které vznikly na základě lidské činnosti. Současnou snahou agentur OSN je vytvořit systém, který by včas varoval o určitých hrozbách a měl by tak zkvalitnit krátkodobou prevenci. V rámci preventivní koncepce existuje několik odvětví v rámci OSN, kromě již zmíněných to mohou být například Organizace OSN pro výživu a zemědělství, která kontroluje hrozby hladomoru. Či Světová meteorologická organizace, ta předpovídá tropické cyklony a sucha. Již zmíněný Rozvojový program OSN asistuje zemím při vypracovávání krizových plánů a dalších opatření. Preventivní diplomacie, preventivní zbrojení a prosazování lidských práv – to jsou hlavní strategie prevence konfliktů. Z dlouhodobého hlediska se zkoumají důvody vzniku konfliktu, zaměřuje se na zvýšení levelu bezpečnosti a hospodářského růstu, kvalitu vlády, nebo respektování lidských práv.¹⁸

Bodem dalším je ekonomický a sociální rozvoj. Přesto, že je OSN nejvíce spojována s otázkou bezpečnosti a míru, je většina sil organizace upínána na rozvoj v oblasti sociálního života a ekonomie. I tento závazek je součástí Charty OSN. Na činnosti OSN v tomto ohledu závisí životy milionů lidí po celém světě. Velký důraz je na plnění závazků, které vznikly během několika mezinárodních konferencí. Na základě těchto konferencí se zformulovaly nejdůležitější body pro rozvoj. Jsou zde zahrnuty například otázky postavení žen, lidská práva, nebo ochrana životního prostředí. Velikou důležitost v sociálním a ekonomickém rozvoji mají rozvojové cíle desetiletí, cíle ze Summitu tisíciletí v roce 2000. Přijaly je členské země a jedná se o zaměření na následující oblasti: odstranit extrémní chudobu a hlad, všem umožnit základní všeobecné vzdělání, dbát na rovnost pohlaví a zlepšit postavení žen, snížit úmrtnost dětí, zlepšit zdravotní péči o matky, zamezit šíření infekčních nemocí, dosáhnout udržitelného rozvoje a vytvořit globální partnerství pro rozvoj. Koordinovaný a plánovaný přístup vyžadují také globální problémy, na jejichž vyřešení sdílejí zájem veškeré země. Jedná se o otázky organizovaného zločinu, pašování drog, organizovaného zločinu či AIDS. Daná

¹⁸ Informační centrum OSN v Praze. Humanitární otázky [online]. ©2005 [2022-11-19]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/humanitarni-otazky/>

ekonomická a sociální situace v určitém regionu má vliv i na regiony okolní, Například chudoba a nezaměstnanost v oblasti jedné má negativní vliv na oblasti druhé. Stejně tak implikace ekonomické globalizace, třeba finanční nestabilita v jedné zemi, se ihned ukáže na trzích zemí ostatních.¹⁹

Mír a bezpečnost. Za dobu šedesáti let, co existuje OSN bylo díky její podpoře, respektive díky podpoře Rady bezpečnosti – základního orgánu Organizace pro odvětví míru a bezpečnosti, přerušeno a ukončeno mnoho válek, konfliktů a nepokojů. Pomohla zastavit hněv zneprátelených stran a přesvědčit je k tomu, aby spíše než ozbrojenému konfliktu, dali přednost cestě diplomatické, cestě vyjednávání. Pokud nestačila vzniku válečného konfliktu zabránit, snažila se formou sjednání příměří situaci uklidnit a usmířit zúčastněné, vzájemně znepokojené, strany. Po konci studené války se situace ohledně konfliktů změnila. Snížil se výskyt válek mezi státy, ale zvýšil se výskyt konfliktů uvnitř států. Nejlepším příkladem je 11. září 2001, útoky na spojené státy. Globální hrozby v podobě nástupu mezinárodního terorismu byly obavou z nástupu jaderných a jiných nekonvenčních zbraní. Reakcí OSN bylo okamžité vystoupení jednotlivých organizací proti terorismu. V souladu s Chartou OSN přijala Rada bezpečnosti usnesení, které zakázalo financování terorismu a fondy podporující terorismus a přikázalo zmrazení mezinárodních finančních prostředků teroristických skupin. Na plnění těchto rezolucí měl dohlížet nově vzniklý protiteroristický výbor. Společně s Radou bezpečnosti se v budování míru podílí také Valné shromáždění a generální tajemník. Všichni se angažují v prevenci konfliktů a budování míru. V závislosti na účinnosti těchto činností je nutné, aby probíhaly současně. Ze svých zkušeností dospělo OSN k názoru, že jedinou cestou k dosažení trvalého míru je podpora ekonomického rozvoje, respektu k lidským právům, sociální spravedlnosti a demokracie.²⁰

¹⁹ Informační centrum OSN v Praze. Ekonomický a sociální rozvoj [online]. ©2005 [2022-11-20]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/ekonomicky-a-socialni-rozvoj/>

²⁰ Informační centrum OSN v Praze. Mír a bezpečnost [online]. ©2005 [2022-11-20]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/mir-a-bezpecnost/>

2.1 STRUKTURA OSN

Celková struktura Organizace je složena z několika složek. Mimo hlavní organizační orgány dělíme strukturu také z hlediska institučních programů a fondů, výzkumných a školních zařízení a dalších objektů zkoumání. Ovšem šesti hlavními organizačními orgány jsou Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Ekonomická a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát OSN. Svůj význam v organizaci mají také Komise pro odzbrojení, Komise pro budování míru, Konference o odzbrojení či Rada pro lidská práva.²¹

2.1.1 VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ

Valné shromáždění je spojením jednotlivých zástupců z každé členské země a utváří tím nejdůležitější jednací orgán. Při řešení primárních otázek, tedy otázek bezpečnosti, financí apod., je k platnému odhlasování potřeba 2/3 hlasů. Řeší-li se otázky sekundární, stačí poskládat hlasy prosté většiny.

Kompetence a funkce tohoto orgánu jsou zakotveny v Chartě OSN, ve které zejména článek číslo 10 mluví o celkové univerzálnosti Valného shromáždění.²²

Těmi hlavními kompetencemi jsou doporučování způsobů spolupráce v otázkách uchování světového míru, zbrojení a jednání k vyřešení problémů zabývajících se mezinárodním mírem. Dále také zkoumání a rady ohledně jiných témat spadajících do rámce Charty a majících vliv na fungování kteréhokoli jiného orgánu OSN. Valné shromáždění také dodává impulz ke zkoumání a zabývání se okruhem politické spolupráce na mezinárodní úrovni a uzákoněním norem mezinárodního práva. Stejně tak dbá na nezanedbávání základních lidských práv a svobod a mezinárodní podpoře ve zdravotním, kulturním, vzdělávacím, sociálním a ekonomickým okruhu. V rámci starání se

²¹ KENNEDY, Paul. Parlament světa: OSN a hledání světové vlády. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Str. 41. ISBN 978-80-7106-423-7

²² POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část. 4., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Str. 249. IBSN 80-7179-801-0

o finanční fungování organizace schvaluje rozpočet, se kterým má OSN nakládat a také stanovuje výši příspěvků členských zemí. Je naprosto nezbytné, aby se Valné shromáždění zabývalo vzájemnou spoluprací s ostatními orgány, jímž například volí členy. Zároveň společně s Radou bezpečnosti volí soudce Mezinárodního soudního dvora a jmenuje generálního tajemníka OSN.²³

Valné shromáždění zpravidla nezačíná řešit věci, které již jsou v řešení Radou bezpečnosti. Na tuto skutečnost se ale změnil pohled kvůli rezoluci „Sjednocení pro mír“ vydané roku 1950, tedy v období války v Koreji. Tam totiž na základě velmocenského konfliktu zkolabovalo rozhodování v Radě bezpečnosti. Pokud tedy Rada bezpečnosti projednává určitý problém a její členové nejsou schopni najít společnou řeč a dosáhnout jednání k určitému verdiktu, může se toho v této chvíli chopit Valné shromáždění.²⁴

Valné shromáždění se pravidelně schází na svá zasedání, která jsou jednou za rok a jsou datována do třetího zářijového úterý. S minimálním předstihem čtvrt roku před začátkem zasedání se volí nový předseda, a to společně s jednadvaceti místopředsedy a s předsedy šesti hlavních výborů. Při volbách se dbá na férové geografické rozložení, co se předsednictva týče. Lze ale svolat také mimořádné zasedání. Zažádat o něj může Rada bezpečnosti či členský stát OSN, pokud s tím bude většina ostatních členů souhlasit. Takové zasedání může být zrealizováno do 24 hodin a od vznesení požadavku.²⁵

Každé zasedání Valného shromáždění má několik výborů (6), ve kterých jsou projednávány konkrétní mezinárodní otázky zasedání. A to:

- a) První výbor – Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost
- b) Druhý výbor – Hospodářský a finanční výbor
- c) Třetí výbor – Sociální, humanitární a kulturní výbor
- d) Čtvrtý výbor – Zvláštní výbor pro politické otázky a otázky dekolonizace
- e) Pátý výbor – Administrativní a rozpočtový výbor
- f) Šestý výbor – Právní výbor 2

²³ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 6. ISBN 80-86348-02-4

²⁴ KENNEDY, Paul. Parlament světa: OSN a hledání světové vlády. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Str. 188 – 189. ISBN 978-80-7106-423-7

²⁵ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 6-7. ISBN 80-86348-02-4

Plenární schůze slouží k přijímání veškerých usnesení, rozhodnutí a rad či doporučení právě zmíněných výborů. Zde může, ale nemusí dojít k hlasování, stačí totiž prostý souhlas.

Jelikož se ve skutečnosti jedná „jen“ o doporučení, rozhodnutí a usnesení Valného shromáždění nenesou vysoký význam. Jde totiž o rady, nikoli o přinucení vlád členských zemí Organizace k přijetí jakéhokoli jeho rozhodnutí. Ovšem je na ně brán ohled, mají svůj význam v rámci mezinárodního práva. A to i z důvodu, že takové rady a doporučení vznikají díky souhlasu většiny členských států OSN.²⁶

Tato usnesení, tedy finální produkt práce Valného shromáždění, mají několik podob. Ty se rozdělují podle jejich obsahu. Konkrétně na doporučení (nezávazné, ale politicky a morálně vlivné), rozhodnutí (plně závazná pro členy OSN – fungování uvnitř organizace) a deklarace (pokládají se mnohem méně než obyčejná doporučení, je zde větší „důraz“ na jejich plnění). Dále mohou obsahovat navrhování dohod, nebo také náplně akcí OSN.

Sekretariátem je připravován text, ve kterém se formuluje řešení projednávané problematiky. Na obsahu textu se ale podílí všichni dotčení účastníci, jichž se toto téma dotýká. Není ale nijak neobvyklé, že text připraví sám delegát či učený subjekt zainteresovaný do daného řešení. Sekretariát sleduje konfliktní místa jednání a informuje o tom zúčastněné delegace, které se při tomto procesu domlouvají na kompromisu. Takový text je poté jednomyslně a součinně přijat, pokud se s ním ale některý ze zúčastněných delegátů neshoduje, lze hlasovat. Lze jednat otevřeně pro veřejnost s potřebným oprávněním, tedy způsobem plenární schůze, nebo jednáním, jehož jsou účastní jen klíčoví delegáti. Takový způsob jednání se označuje jako schůze kontaktních skupin.²⁷

²⁶ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 7. ISBN 80-86348-02-4

²⁷ OSN. Intergovernmental Negotiations and Decisions Making at United Nations. New York: United Nations, 2003. Str. 15–19.

2.1.2 RADA BEZPEČNOSTI

Velká Británie, Francie, USA, Rusko a Čína jsou pětící států, která mají v tomto orgánu stálé místo. Celkově je členů patnáct a zbylých deset míst obsadí Valnou hromadou zvolené členské státy, které se po dvou letech obmění.

Rada bezpečnosti se stará o ty nejdůležitější bezpečnostní kroky fungování OSN a odpovídá za zachovávání mezinárodního míru. Vyzývá do konfliktu zapojené aktéry a vykonává šetření dané situace. V rámci kolektivních opatření zjišťuje, jestli došlo k narušení míru či k agresi.²⁸

Podle Charty má Rada bezpečnosti vymezenou působnost a stanovená práva. Vedle starání se o stabilitu míru mezi národy a držení bezpečnostního stavu podle daných směrů OSN má v popisu práce také tvorbu kroků vedoucích k omezení zbrojení, anebo celkové dbání na upřednostňování mírové / diplomatické cesty řešení konfliktů před cestou založenou na agresi. Snaží se najít kompromis vyhocených situací, takže jasnými návrhy vytváří dohodu schopnou zabránění další eskalace napětí mezi státy. Asistuje Valnému shromáždění při volbě soudce Mezinárodního soudního dvora a navrhuje mu možnosti ke zvolení generálního tajemníka OSN.

Pokud Rada bezpečnosti narazí na situaci ohrožující mír, danou situaci prošetří a začne vytvářet podklady dohody. K tomu zaměstná buď svůj tým, ale také může oslovit generálního tajemníka, který má k takovému řešení více možností. Je zde také možnost jmenování zvláštního zmocněnce. Jako prevenci může Rada vyhlásit podmínky příměří. K dosažení cíle zklidnění, tedy vytvoření komunikace vhodné atmosféry a uklidnění vyhocené situace v dané oblasti, má Rada k dispozici mírové jednotky OSN a vojenské pozorovatele. Jeden z neúčinnějších způsobů dosažení bezpečného stavu a stavu „pokoje“ je zapojení sankcí. Tato donucovací opatření může Rada používat opět díky Chartě OSN, konkrétně díky sedmé kapitole. Nástroje v podobě postihů v hospodářském směru, zbrojní embargo či jiné, mohou být velice prospěšnými. Za takzvanou cílenou sankci lze považovat například zákaz cestování. Jedná se o postihy zaměřené na jednotlivce / skupiny, které nesou odpovědnost za daný řešený problém a jsou odsouzeni

²⁸ KENNEDY, Paul. Parlament světa: OSN a hledání světové vlády. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Str. 189. ISBN 978-80-7106-423-7

mezinárodním společenstvím. Okolní skupiny ani třeba obchodní styky nejsou tímto zakročením omezovány.

Lze hovořit o dvou kategoriích závazných usnesení vydaných Radou bezpečnosti. Rozhodnutí s povahou neozbrojených akcí jsou první možností. Takový způsob je vzhledem k charakteru OSN a způsobu prezentování Rady volený primárně a je podložen 41. článkem v rámci sedmé kapitoly Charty OSN. Často se zde objevují omezování finančního charakteru. A třeba zastavením exportu a importu daných produktů.²⁹ Rada může také například zamezit diplomatickému styku či napojení v letecké dopravě. Může situaci opatřit také morálně, kdy, s nadsázkou „žaluje“ a ukazuje ostatním státům, jak problémový stát ignoruje normy mezinárodního práva. Ukázkovým příkladem morálního opatření může být zákaz startu sportovní reprezentace jisté země na některé z mezinárodních soutěží.³⁰

BiH, neboli Bosna a Hercegovina takový typ opatření pocítila, když byl Organizací na tuto zemi aplikován jako důsledek bosenského ozbrojeného konfliktu. Jednalo se o vnitrostátní (jugoslávskou) válku za nezávislost a trvala déle než tři a půl roku. Stala se z toho tak místní nejkrvavější válka, kterou si v té době Jugoslávie pamatovala.³¹ Národní výběry různých sportovních odvětví nemohly soutěžit na mezinárodní úrovni a stát přišel o jakoukoliv kulturní a vědeckou spolupráci.

Podobným příběhem lze popsat sportovní situaci národních týmů i klubů Ruska a Běloruska. Ve spojitosti s ruskou agresí na Ukrajině mají jejich sportovní výběry zakázanou účast nejen na akcích typu světových a evropských šampionátů, ale také právě na úrovni samostatných klubů a organizací fungujících pod ruskou či běloruskou sportovní ligovou asociací. Pro jednodušší představu – přední ruský fotbalový klub FK Zenit Sankt-Petěrburg se v předešlém ročníku ruské nejvyšší soutěže umístil na prvním místě. Pozice mistra ligy zajišťuje týmu účast v evropských pohárech. V nich ale klub nemůže odstartovat, jelikož na něj dopadají sankce, o kterých nyní autor píše. Na jejich základě s nimi UEFA (organizace, která pořádá evropské poháry) minimálně pro probíhající ročník nepočítá. Klub tak následně přijde o vysoké finanční prostředky.

²⁹ FARRALL, Matam Jeremy. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2007. Str. 66. ISBN 978-0521878029

³⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti ze dne 30.5. 1992, č. 757

³¹ FARRALL, Matam Jeremy. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2007. Str. 126. ISBN 978-0521878029

V případě opravdu závažného přešlapu Charta OSN vedle morálních opatření umožňuje Radě zakročení založené také na ozbrojené síle. Mezinárodní právo říká, že pokud nečlenský stát, potažmo jiná organizace učiní agresivní a ofenzivní kroky vůči zemi členské, je to stejné, jako by zaútočila na všechny ostatní země. Opatření na základě ozbrojených sil je možno využít pouze v případě, že morální opatření nestačí. Je tam stanoveno 42. článkem Charty OSN.³² Rada bezpečnosti je oprávněna k okamžitému použití těchto opatření – je-li to nezbytné. Využít může regionální organizace, potažmo ozbrojené síly členských zemí. Ty jsou totiž dle článku 43 povinny poskytnout.³³ Funguje to však pod zvláštní dohodou, která potřebuje ratifikaci ostatních členských zemí. Členů je ale hodně a kroky k realizaci jsou tak časově velice zdlouhavé. Kvůli problémům s časem či, pro Radu, složité koordinaci ozbrojených sil spadajících pod dané země, lze využít článek 48. Rada díky němu může k uskutečnění svého rozhodnutí pověřit členskou zemi, aby tak učinila svými silami „ve jménu Organizace“. Pověřila tak například Spojené Království a USA v roce 1991.³⁴

Z důvodu potřeby eliminace zbraní hromadného ničení v držení Iráku vytvořila Rada bezpečnosti UNSCOM, tedy Zvláštní komisi OSN, která měla ve spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (MAAE) zjistit, zda k takové eliminaci došlo. Bylo to po válce v Zálivu (Perském), rok 1991. UNMOVIC – Monitorovací, verifikační a inspekční komise OSN o osm let později převzala plnou moc za právě zmíněnou komisi. I několik dalších orgánů Rada zřídila, aby poté pod jejím vedením plnily důležité kroky ke splnění svých cílů stanovených Organizací. Jedná se například o mezinárodní trestní tribunály pro stíhání zločinů proti lidskosti. Ty jsou dva a zabývají se takovými zločiny ve Rwandě a bývalých státech Jugoslávie. Vznikl také Protiteroristický výbor, a to jako reakce na „pád dvojčat“ v roce 2001.

Při hlasování je zde k úspěšnému odhlasování potřeba devíti hlasů, jedná-li se ale o otázky důležité, je nezbytnou nutností získání hlasu od pěti stálých členů. Funguje zde takzvané právo veta. V případě nesouhlasu stálého člena se lze zdržet hlasování, pokud daný stát nemá zájem o využití práva veta a vetovat čili zamítnout tak danou rezoluci.

³² Článek 42 Charty OSN

³³ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. Str. 622. ISBN 80-86432-57-2

³⁴ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. Str. 644. ISBN 80-86432-57-2

Rada bezpečnosti přijímá takové verdikty, které jsou členskými zeměmi OSN závazné. Respektování a plnění jich tyto země přislíbily na základě 25. článku Charty OSN. Jedná se tedy o zcela opačný způsob, než u Valného shromáždění a ostatních orgánů Organizace, které své výsledky státům pouze doporučují a nejsou pro ně závazná.

Není určeno primární místo, na kterém by se měla Rada scházet. Může se sejít prakticky kdekoliv. Tento orgán je sestaven tak, aby byl schopný výkonu své funkce vlastně nonstop. Členští zástupci jsou neustále k dispozici v americkém sídle OSN.³⁵

2.1.3 EKONOMICKÁ A SOCIÁLNÍ RADA

Ekonomická a sociální rada, neboli ECOSOC, je klíčovým orgánem v řízení hospodářské a sociální práce OSN sídlící v New Yorku, USA. Spadají pod ní systémy se stejným zaměřením. Volby do ECOSOC probíhají jednou za tři roky, přehlasováno většinou. 54 členů se zabývá řešením ekonomických a sociálních otázek na mezinárodní úrovni. Zabývá se ale i okruhem zdravotnickým a kulturním, ve kterých také vládám členů a celé Organizaci radí. Skrze porady a konzultace společně s Valným shromážděním organizuje fungování specializovaných subsystémů Organizace.³⁶

Ovšem základní role a postavení ECOSOC se neustále mění. Když se v roce 2013 změnilo Valné shromáždění, Ekonomické a sociální radě to pomohlo získat kompletní odpovědnost nad organizováním mezinárodních konferencí a poradách týkajících se jejího oboru.

Dvakrát ročně na dvou místech se koná zasedání, kde se během čtyř dnů řeší klíčové otázky z hospodářského a sociálního okruhu. Zasedání je bráno jako schůze vysoké úrovně a he pro ministry a další důležité představitele členských států Organizace. Takové zasedání je ve švýcarské Ženevě a v New Yorku. Již zmíněné přidružené specializované orgány, tedy výbory a komise, podávají Radě zprávy o své činnosti během celého roku. ECOSOC má osm hlavních provozních komisí, těmi jsou Komise pro prevenci

³⁵ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 8-9. ISBN 80-86348-02-4

³⁶ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 7. ISBN 80-86348-02-4

kriminality a trestní spravedlnost, Komise pro omamné látky, Komise pro otázky populace a rozvoje, Komise pro vědu a technologie pro rozvoj, Komise pro sociální rozvoj, Statistická komise, Komise pro postavení žen a Fórum o lesích.³⁷ Devátou komisi, Komisi OSN pro lidská práva, nahradila Rada pro lidská práva, jak již autor dříve avizoval. Tyto provozní komise doplňují pět regionálních komisí, jimiž jsou Evropská hospodářská komise (ECE), Hospodářská komise pro Afriku (ECA), Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik (ECLAC), Hospodářská a sociální komise pro Asii a Tichomoří (ESCAP) a Hospodářská a sociální komise pro západní Asii (ESCWA). A také stálé výbory, tedy Výbor pro program a koordinaci, Výbor pro lidská sídla, Výbor pro styk s mezinárodními agenturami, Výbor pro nevládní organizace, Výbor pro veřejnou správu a Výbor pro energie a přírodní zdroje.

Charta Ekonomické a sociální radě stanovila povinnost spolupráce s nevládními organizacemi. Čerpá se zde ze zkušeností a oborového přehledu daných organizací, proto je důležité vyslechnout si jejich příspěvky. Více než dva tisíce nevládních organizací je rozděleno do tří kategorií. Dělí se podle velikosti své angažovanosti. Buď jsou součástí většiny činností ECOSOC nebo se zabývají jen specifickými směry. Třetí kategorie jsou organizace s příležitostným zapojením do otázek řešených Radou. Všechny tyto organizace mohou pozorovat zasedání a ve prospěch své práce se k nim vyjadřovat. Dá se říci, že OSN dnes bere nevládní organizace jako své partnery. Takový vztah dopomáhá k plnění cílů, které Charta OSN stanovila.³⁸

2.1.4 PORUČENSKÁ RADA

Hlavní důvod, proč Charta OSN v roce 1945 ustanovila Poručenskou radu byl z potřeby dohledu a pozorování existence a fungování území v rámci poručenské soustavy. Takových území bylo jedenáct. Jednalo se o mandátní území předchůdce OSN – Společnosti národů. Šlo tedy primárně o země odebrané Itálii a Japonsku jako

³⁷ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Zahraniční vztahy [online]. [2022-11-25]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/hospodarska_a_socialni_rada_osn_ecosoc.html

³⁸ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 10-11. ISBN 80-86348-02-4

poražencům druhé světové války. Cílem bylo dopomáhat jim v přechodu k samosprávě a soběstačnosti. Vedení Poručenské rady mají na starosti stálí členové Rady bezpečnosti. Všechny jedenáct zemí zvládlo do roku 1994 dosáhnout samostatnosti anebo připojení k jinému samostatnému státu. V tu chvíli de facto skončila činnost tohoto orgánu a jeho „znovuobnovení“ nastane jen v případě potřeby.³⁹

2.1.5 MEZINÁRODNÍ SOUDNÍ DVŮR

Jak Charta OSN stanovila, tak tento klíčový soudní orgán celé Organizace činí. Zabývá se vzájemnými neshody členských zemí. V kompetenci Mezinárodního soudního dvora není řešení sporů fyzických ani právnických osob a ani mezinárodních organizací. Na žádost Rady bezpečnosti či Valného shromáždění je ale povinen posoudit jakoukoliv právní otázku. Mimo to také přispívá ke kodifikaci a určitému rozvoji mezinárodního práva⁴⁰

Valné shromáždění zde volí patnáct soudců do devítiletého volebního období. Mezinárodní soudní dvůr, známý pod zkratkou ICJ, sídlí v Haagu, v Nizozemsku. To je vzhledem k místu sídel ostatních hlavních orgánů OSN v celku neobvyklé.⁴¹

Tento orgán má pravomoc k vedení dvou typů řízení. První je řízení sporné, kdy jsou na programu právní spory mezi státy. Dále pak zkoumá a posuzuje všelijaké právní otázky, které mu předloží orgány OSN. Takový posudek však není právně závazný. Stojí pouze na základě názoru Dvora a jeho pohledu na věc. 36. článek 3. odstavce Charty OSN stanovuje, že příslušnost Dvora je pouze ve věcech právní povahy.⁴² Mezinárodní soudní dvůr je fakultativní, protože obecné mezinárodní právo neurčuje členským státům, aby své spory „nosily“ před Dvůr. Členská země OSN a jiné země uznávající pravomoc

³⁹ Informační centrum OSN v Praze. Organizační struktura [online]. ©2005 [2022-11-27]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/organizacni-struktura/>

⁴⁰ WAISOVÁ, Šárka. Současné otázky mezinárodní bezpečnosti. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2009. Str. 50. ISBN 978-80-7380-194-6

⁴¹ BAŇOUCH, Hynek a Martin FEDORKO. Mezinárodní organizace. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. Str. ISBN 80-210-2474-7

⁴² POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. Str. 363. ISBN 8071795364

Dvora, můžou být v stranou v procesu přede Dvorem. To ovšem neudává státu věcnou příslušnost Mezinárodního soudního dvora.⁴³

Členové mezinárodního soudního dvora jsou následující. Nejvyšším je předseda, který nejen, že kontroluje průběh zasedání, ale má v něm poslední slovo. Svou funkci vykonává po dobu tří let. Pokud se předseda neúčastní, jeho funkce se zmocní místopředseda. Takovým případem může být skutečnost, že předseda Dvora je občanem státu, který je součástí řešení daného sporu. Od roku 2021 tuto funkci vykonává Američanka Joan E. Donoghue. Místo místopředsedy obsazuje Rus Kirill Gevorgian. Na pozici tajemníka svou funkci vykonává Philippe Gautier, který je z Belgie. Dalšími členy, soudci Dvora jsou zastupitelé ze Slovenska, Francie, Maroka, Somálska, Číny, Ugandy, Indie, Jamajky, Libanonu, Japonska, Německa, Austrálie a Brazílie.⁴⁴ Tajemníka volí tajným hlasováním na sedmileté období. Navrhují ho jiní funkcionáři soudní kanceláře. Je jakýmsi prostředníkem mezi Dvorem a světem. Pro případ potřeby má svého zástupce.⁴⁵ Statut Mezinárodního soudního dvora dovoluje možnost zvolení si Ad hoc soudce. To znamená, že pokud země účastněna daného řešeného problému nemá národnostní zastoupení mezi členy stálého soudcovského sboru, může si pro danou věc zvolit Ad hoc soudce. Může být i z jiné země, než je země řešící danou situaci.

Dalším členem je Senát Mezinárodního soudního dvora. Ten, jelikož je složený z volených soudců, má také možnost řešit spory. Figurují zde senát permanentní a senát ustanovený Ad hoc soudci. Permanentní senát s minimálně třemi soudci lze vytvořit k řešení daných typů případů. Senát zároveň musí každý rok (na základě článku 29 Statutu Mezinárodního soudního dvora) sloučit pět soudců s předsedou a místopředsedou, aby pomohli k urychlení záležitostí. V případě senátu z Ad hoc soudců se počet zvolí po konzultaci se stranami ve sporu. Zajímavostí je, že po dobu třinácti let existoval senát zaměřen na problémy životního prostředí a po celou tu dobu ho žádá z členských zemí

⁴³ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. Str. 559. ISBN 978-80-7179-728-9

⁴⁴ International court of justice. The Court [online]. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/court>

⁴⁵ KUČERA, Bohumil. Základní problémy mezinárodního soudního procesu. Praha: Orbis, 1938. Str. 92. ISBN 978-80-87439-09-8

nevyužila. To bylo důvodem k jeho zrušení. Senát dodnes projednává spory pouze ojedinele. A z toho malého množství případů se nejvíce využila možnost Ad hoc senátu.⁴⁶

Další součástí Dvora je Sekretariát. Ten se stará o veškerou administrativu a asistenci u soudního sporu. Díky plánováním a organizováním oficiálních návštěv udržuje a buduje světové kontakty s diplomaty a mezinárodními organizacemi.⁴⁷ Spadá jen pod Dvůr, nijak jinak nesouvisí s OSN. Na sedm let zvolený tajemník je vlastně, dá se říct, mluvčím Dvora. Musí se zdržovat v Haagu, jelikož řídí činnost Sekretariátu. Dále zde pracuje téměř stovka dalších úředníků.

2.1.6 SEKRETARIÁT OSN A GENERÁLNÍ TAJEMNÍK

V několika zemích po celém světě působí spousta mezinárodních úředníků. Ti každý den plní úkoly Organizace, to je Sekretariát OSN. Je zodpovědný za činnost ostatních orgánů. Rada bezpečnosti doporučí Valnému shromáždění generálního tajemníka, kterého jmenuje na pět let a jehož působení musí respektovat a jeho činnost neovlivňovat veškeré členské země Organizace. Zaměření Sekretariátu je dost všeobecné. Vedení a starání se o mírové operace, asistence v mezinárodních sporech, věnování se trendům v ekonomice, řešení společenských otázek či zpravodajství trvale udržitelného rozvoje. Více než 170 světových zemí si rozděluje zhruba sedm a půl tisíce zaměstnanců sekretariátu OSN.⁴⁸

Nejvyšší mezinárodní úředník, největší diplomat, hlas i tvář OSN. Také největší obhájce lidských práv. Takový je generální tajemník OSN. Je volen spoluprací Valného shromáždění a Rady bezpečnosti, od kterých také přijímá úkoly. Je nezbytné, aby při výkonu své funkce bral ohled na postavení a vliv organizace a jednal ve jménu solidarity a respektu ke všem státům.⁴⁹

⁴⁶ MULLER, A. Sam a další. The International court of justice. Londýn: Martinus Nijhoff Publishers, 1997. Str. 57-59. ISBN 90-411-0325-2.

⁴⁷ International court of justice. The Court [online]. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/court>

⁴⁸ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 13. ISBN 80-86348-02-4

⁴⁹ ROMANCOV, Michael a kol. Mezinárodní organizace. Praha: Aleš Čermák s. r. o., 2011. Str.68-69. ISBN 978-80-7380-310-0

Komentář Charty OSN mluví o osmi základních povinnostech a funkcích Generálního tajemníka. Jsou jimi Koordinace existence Sekretariátu a dalších orgánů Organizace, odpovídá za jednání mezi specializovanými agenturami Organizace a orgány OSN, organizuje a vyhláší schůze a rady orgánů, zodpovídá za finanční fungování Organizace a její rozpočet, dále publikace a registrování mezinárodních smluv, akreditace diplomatů členských zemí a celková reprezentace OSN.⁵⁰

Jedním z témat, ve kterých může být zapojení samotného tajemníka klíčové, je environmentální politika a udržitelný rozvoj. Bývalý tajemník Organizace ghanský Kofi Annan po necelých třech letech své činnosti představil UN Global Compact. Jedná se o projekt, který pod krytím Organizace spojených národů „hlídá“ přístup k lidským právům v rámci podnikatelského světa, zabývá se udržitelným rozvojem a životním prostředím. Při zrodu UN Global Compact se stanovilo několik principiálních zásad. Jedná se o správný postup v zaměstnanecké diskriminaci, k lidským právům, nuceným pracím (u dětí), skupinovému přístupu k zaměstnancům, ke korupci, environmentálním výzvám, životnímu prostředí a technologickému rozvoji. V jejich programu najdeme také české firmy, například Vodafone Czech Republic a.s.⁵¹

V tuto chvíli je Generálním tajemníkem portugalský politik a diplomat António Guterres, který tuto funkci vykonává od roku 2017. Asi nejvíce se právě zmíněný Portugalec angažuje v boji s klimatem. V řešení otázek ekologického směru pokračuje po svém předchůdci. Tím byl jihokorejský diplomat Pan Ki-mun, který tomuto tématu přikládal nejvyšší možnou pozornost a snažit se do řešení jeho problematiky zapojit i osobní sektor, nikoliv pouze mezinárodní scénu. Dalším směrem, kterým se zaobírá Guterresova pozornost, je nedostatek a kvalita vody. Stejně tak se snaží o čistotu oceánů.⁵²

⁵⁰ SIMMA, Bruno. The Charter of the United Nation: a commentary. Munchen: C. H. Beck, 1994. Str. 1023

⁵¹ UN Global Compact. The Ten Principles of the UN Global Compact [online]. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

⁵² Aljazeera. UN Chief warns oceans 'under threat as never before' [online]. ©2017 [cit. 2022-12-3]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/6/5/un-chief-warns-oceans-under-threat-as-never-before>

3 PŮSOBENÍ OSN VE SVĚTĚ

Jaké postavení a jaké funkce vůči světu Organizace spojených národů vykonává už autor popisoval v kapitolách předchozích. V této kapitole nejdříve shrne chvályhodné aktuální, dennodenně probíhající, činnosti Organizace, které určitě stojí za zmínku. Dále se bude věnovat plnění svých (OSN), řekněme, hlavních důvodů existence. Zaměří se především na oblast udržování míru ve světě, na působení v ostatních směrech však nezapomene.

Nutno připomenout ty chvályhodné, důležité, světu pomáhající aktivity, se kterými je Organizace dennodenně spojena a díky kterým plní to své „poslání“. „Poslání“ udělat zdravou planetu plnou rovnosti, důstojnosti a míru. Více než stovce milionů lidí asistuje při skrývání se válce a nenávistnému pronásledování. Skrze osm desítek mezinárodních úmluv chrání lidská práva. 202 milionů světových obyvatel využívá k humanitární pomoci mezinárodní fond v hodnotě 46 miliard amerických dolarů. Více než 3,5 miliardy lidí bojuje s krizí s vodou, kterou OSN řeší. Jako způsob předcházení konfliktů diplomaticky pomáhá organizovat různé volby. Zajišťuje dětská očkování a desítkám milionů žen pomáhá dosáhnout sexuálního zdraví. 80 zemí na světě, skoro 130 milionů lidí čerpá potraviny a jinou pomoc od OSN. Stará se o globální oteplení a vede 12 mírových operací, ve kterých je zapojených přes 87 tisíc vojáků.⁵³

OSN ve světě působí přístupem založeným na kolektivní bezpečnosti. Znamená to vyhnutí se síle a preferování mírového přístupu. Třeba spoluprací či diplomatickým jednáním. V tomto případě mají dané země stále vlastní plnou kontrolu nad svými silovými možnostmi, ale ty problematické vztahy s jinou zemí v onu řešenou situaci řeší jedno centrum pro obě strany. Dává jim tedy pokyny, jak postupovat, i když mají tu vojenskou sílu ve svých vlastních rukou.⁵⁴ Těmi nejdůležitějšími kroky pro udržení kolektivní bezpečnosti jsou tedy kontrola vojenských akcí, umět uklidnit agresora a

⁵³ Informační centrum OSN v Praze. iCentrum [online]. [2022-12-5]. Dostupné z: <https://osn.cz/icentrum/kdo-jsme-a-co-delame/>

⁵⁴ KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. Str. 168. ISBN 978-80-86929-21-7

schopnost uložit mu sankce, což není vzhledem k obtížnosti určení agresora vždy jednoduché.⁵⁵

Robert Owen Keohane, americký politolog, zastával vytvoření mezinárodních institucí na úkor jednoho centra řídicího situací mezi státy kolektivně. Takové instituce by pak měly řešit problémy a nesrovnalosti mezi všemi aktéry mezinárodních vztahů. K tomu vymezil tři předpoklady. Jednak, že instituce budou stanovovat standardy jednání, budou přinášet určitou jistotu a informovanost a jednak budou snižovat transakční náklady.⁵⁶

„Řád založený na mezinárodních institucích se opírá o logiku kolektivní bezpečnosti, podle níž v případě porušení pravidel řádu, např. při agresí jednoho členu proti druhému, se všichni jeho členové postarají o jejich vymučení.“⁵⁷

S ohledem na určitý případ je Rada povinna vyhodnotit, zda v dané situaci existuje potenciál pro ohrožení míru či došlo k jeho narušení, nebo dokonce k agresí, ofenzivnímu kroku. Je to nejdůležitější bod postupu v rámci fungování systému kolektivní bezpečnosti. Poté je rada oprávněna přistoupit na potřebná opatření. Je tak stanoveno článkem 39 Charty OSN. Každopádně, při řešení takové otázky je nezbytně potřeba sledovat pohled na věc každého z pěti stálých členů Organizace. Od toho se totiž odráží finální rozhodnutí. Pokud má alespoň jedna ze zemí, oproti ostatním stálým členům, negativní hlas, znamená to, že jsou vůči Radě zablokována veškerá rozhodnutí neprocedurálního typu.

Ze třech autorem zmíněných bodů v předchozím odstavci, které musí Rada vyhodnotit, se nejhůře pracuje s tím prvním, jde o ohrožení míru. Charta OSN ho v 7. kapitole článku 39 popisuje nejobsáhleji a vzhledem k šíři takového pojmu je poměrně komplikované ho definovat. Při vykonávání své funkce spojené s řešením takového problému jedná Rada tak, že pokud se v situaci neporušil mír nebo nedošlo k útočení, jedná se o ohrožení míru. Což původně nesouhlasilo s článkem 2 téže kapitoly, zakazoval vměšování OSN do interních problémů jakéhokoliv státu.

⁵⁵ EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006. Str. 10-11. ISBN 80-7278-326-2

⁵⁶ KARLAS, Jan. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. Str. 9-13. ISSN 0323-1844

⁵⁷ DRULÁK, Petr. Teorie mezinárodních vztahů. Praha: Portál, 2003. Str. 151. ISBN 80-7178-725-6

V souladu s obsahem 39. článku byla v roce 1948 první arabsko-izraelská válka brána jako premiérový případ ohrožení míru. V této válce na Blízkém východě, která vznikla po odchodu britských vojsk z Palestiny, šlo o nově vzniklý Izrael. Byl vyhlášen samostatný židovský stát, což se nelíbilo jeho okolním arabským státům. Egypt, Libanon, Irák, Jordánsko, Sýrie, Saudská Arábie a částečně Jemen vstoupily na toto území – původně mandát Palestiny. Rezolucí 54, kterou, na základě naplnění bodů stanovujících ohrožení míru podle článku 39 v souvislosti s tímto konfliktem, Rada přijala, chtěla dosáhnout neozbrojeného stavu.⁵⁸

Dalším souvisejícím pojmem je pojem ozbrojený konflikt. Ozbrojený konflikt je „*uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy nebo destrukující ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu.*“⁵⁹ Ozbrojené konflikty dělíme jako menší (do 1000 obětí), střední (minimálně 1000 obětí, v jednotlivém roce konfliktu ale méně než 1000) a válku (více než 1000 obětí každý rok).

Takové konflikty mají určitý postup při cestě za jejich ukončením. Je na něj zaměřená 6. a 7. kapitola Charty OSN. Obsah sedmé kapitoly je převážně o popisování přístupu Organizace k situaci, ve které by hrozilo ohrožení mezinárodní bezpečnosti, kdežto kapitola předchozí se věnuje myšlenkám a krokům založených na upřednostnění klidného vyřešení sporu.⁶⁰ V této věci Chartě asistuje ještě jiný dokument. Jde o Agendu pro mír, která je přínosná hlavně v otázce prevence před ozbrojeným konfliktem. S Agendou pro mír v roce 1992 přišel v té době Generální tajemník Organizace spojených národů Egyptan Butrus Butrus-Ghálí.⁶¹ V Agendě jsou obsaženy tři koncepce řešení konfliktů. Peacemaking, peacekeeping a peacebuilding, kterým se autor bude věnovat v odstavcích níže.

Ještě předtím ale připomene termín krizový management. To je práce především politiky a má sloužit nejen k řešení a dohlížení, ale také k vykazování potřebného vlivu

⁵⁸ SHAW, Malcolm. International Law, 5th edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003. Str. 855-857. ISBN 978-0521531832

⁵⁹ ONDŘEJ, Jan a spol. Mezinárodní humanitární právo, Beckova edice právní instituty. Praha: C. H. Beck, 2010. Str. 38-39. ISBN 978-80-7400-185-7

⁶⁰ OSN. Charta Organizace Spojených národů [online]. ©2020 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

⁶¹ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Str. 63. ISBN 80-7178-390-0

vůči sporu. A ať už se jedná o globální rozměry, omezené regiony nebo země, na základě agendy má být obnovena stabilita státu.⁶² Prioritně jsou zde cíle skupinového prospěchu, mezinárodní společenství a jeho stav je upřednostňován před zájmy jednotlivých aktérů daného problému.⁶³

Preventivní diplomacie, chcete-li prevence konfliktů (což je podle odborníků vhodnější název), řeší konflikty skrze vymýšlení a uplatňování mezinárodních norem, zahraniční politiku či skrze rozvojovou pomoc a je to „*činnost, jejímž cílem je předcházet vzniku sporů a jejich vyhocení do ozbrojených konfliktů a omezit jejich rozšíření, pokud se objeví.*“⁶⁴ Primárními vykonavateli prevence konfliktů jsou Generální tajemník a Rada bezpečnosti OSN, popřípadě ostatní orgány Organizace.

Tato spolupráce funguje na bázi včasného upozornění. Rada i generální tajemník mohou preventivní opatření provádět díky sledování celosvětové politické situace. A na základě toho poznat potenciální hrozbu mezinárodní bezpečnosti a míru. Tajemníkovo zvláštní zástupci a vyslanci pomáhají realizovat preventivní diplomacii de facto po celém světě. S prevencí konfliktů jsou úzce spjaty další dvě prevence. První je preventivní rozmístění. V lokaci, kde hrozí potenciální spor, jsou preventivně nasazeni pracovníci mírových sil, aby díky získání důvěry daného místa pomohli zvládnout konflikt. Ukázkovým příkladem preventivního rozmístění je situace z roku 1992. Makedonská republika z bývalé Jugoslávie se chtěla vyhnout zatažení do jugoslávské války, a proto si nechala poslat pracovníky takového preventivního opatření na hranice s Albánií (Jugoslávsko-albánské hranice). Druhým pojmem je preventivní odzbrojení. Jak z názvu lze poznat, jedná se o co největší zmenšení počtu zbraní (lehkých zbraní) v konfliktu hrozcím místě. Existuje několik případů (Mosambik), kde byly na základě mírových dohod odevzdány a zlikvidovány zbraně obou stran konfliktů. Platí zde heslo: „*Zničení zbraní veřejně zabráni jejich použití ve válkách zítra.*“⁶⁵

⁶² KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. 3., akt. a roz. vyd. Praha: Ekopress, 2007. Str. 148. ISBN 978-80-86929-21-7

⁶³ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Str. 134-135. ISBN 80-7178-390-0

⁶⁴ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Str. 65. ISBN 80-7178-390-0

⁶⁵ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 63-64. ISBN 80-86348-02-4

První ze tří koncepcí stanovených Agendou pro mír je peacemaking. Vytváření míru je stádiem nadcházejícím prevenci konfliktů. Logicky tedy – jakmile začne problém (konflikt), spouští se tím peacemaking. Má za úkol obě strany konfliktu dovést k vyřešení sporu po cestě míru a tím vyřešit celou situaci. Peacemaking má určité závazky. Je pravdou, že, stejně jako k Chartě OSN, tak ani k Ženevské dohodě, nemají státy právní závaznost. Ale funguje zde dohoda o povolení zásáhnutí v momentě procesu či snahy o vyhlazení, zničení určité skupiny / skupin obyvatel (tzv. genocida), nebo porušování mezinárodního míru.⁶⁶ Následujícím způsobem je to zaznamenáno v 33. článku v 7. kapitole Charty Organizace spojených národů: „*Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, vyšetřováním, zprostředkováním, jednáním smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednáním nebo jinými pokojnými prostředky dle vlastní volby. Pokud to Rada bezpečnosti uzná za nutné, požádá strany, aby řešily svůj spor takovými prostředky*“⁶⁷

Agenda pro mír stanovuje jako druhou koncepci peacekeeping – udržování míru. Peacekeeping je založen na nebojové bázi a vykonávají ho peacekeeping forces. Do udržování míru je zařazena kontrola zbraní, zajištění bezpečného přechodu z konfliktu do mírového řešení a pozorování situace.⁶⁸ Level dnešního peacekeepingu je, i na základě jakési reformy OSN, na jiné úrovni, než tomu bylo například za doby studené války. Tam byly výsledky neuspokojivé. V operacích na udržení míru „třetí generace“, jak se jim nazývá, lze vidět prevenci založenou na struktuře a cílevědomosti splnit misi i skrze komplikace v rámci sporů uvnitř jednotlivých států.⁶⁹ V této době má za sebou OSN desítky vykonaných mírových operací, i přes to, že peacekeeping jako takový nelze najít popsany v Chartě. Zahájení mírové operace musí potvrdit Rada bezpečnosti, tomuto potvrzení však musí předcházet souhlas států, jichž se řešený problém týká. Jejich chod má poté na starosti generální tajemník organizace. Již zmíněné peacemaking forces jsou

⁶⁶ Judikáty.info. Peacemaking, peace-keeping a peace-building v teorii a praxi [online]. [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.judikaty.info/document/article/2247/>

⁶⁷ OSN. Charta Organizace Spojených národů [online]. ©2020 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

⁶⁸ KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. 3., akt. a roz. vyd. Praha: Ekopress, 2007. Str. 148. ISBN 978-80-86929-21-7

⁶⁹ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Str. 142. ISBN 80-7178-390-0

orgány typu armády, policie či jiných civilních složek. Na dodržování dohody o příměří mají dávat pozor vojenští pozorovatelé. Tito pozorovatelé jsou fungují beze zbraně a ozbrojená vojáci v rámci mírové akce mohou použít své zbraně pouze k sebeobraně akci. Nutno připomenout, že OSN nedisponuje svou armádou a vojáky, zbraně a veškeré věci okolo má k dispozici díky dobrovolné pomoci svých členských států. Ty se mezi sebou dohodnou na potřebné organizaci a velení. Armády pak fungují podle stanov své země, ale „bojují“ za organizaci. Stranová nezájatost, potřebná vnímavost, trpělivost a schopnost účinně komunikovat. To jsou vlastnosti příslušníků mírových sil, které jsou nezbytné pro proces mírových operací.⁷⁰

Pro celkovou úspěšnost předchozích dvou koncepcí připravila Agenda pro mír také třetí. Jde o budování míru, peacebuilding, který přichází na řadu po skončené sporu. Jedná se o oboustrannou důvěru, nutnosti rozvíjení vztahů a zrenovování několika odvětví, hospodářského například. Vysoce důležité je samozřejmě zabránění dalším konfliktům.⁷¹ Jakmile se mezi, do té doby, rozporuplnými zeměmi podepíše mírová smlouva, může začít proces normalizace. Proces převedení obou stran z módu vykopané válečné sekery do stavu míru. Pokud by v během budování míru došlo k nějakým problémům, které by opět mohly zhoršit chod situace, Organizace tomu má svým diplomatickým přístupem zabránit. Má zabránit znovu-vykopání válečné sekery, a to klasickým jednáním. Vypomáhá také lidem, kteří před válkou utekli do jiné země, vrátit se zpět domů k normálnímu životu. Smysl budování míru je v normalizaci státu, který bude respektu hodný a bude schopen zajistit plnohodnotnou ochranu svých občanů. OSN v této činnosti pomáhá hned několik systémových organizací. Nejen například světová banka či regionální ekonomické komise, ale také samotné obyvatelstvo postižené oblasti, potažmo také nevládní organizace. Peacebuilding měl klíčovou roli při řešení situace například v Guatemale, Bosně a Hercegovině či v Kosovu. Podrobněji se ale některým vybraným mírovým misím OSN bude autor věnovat v pozdější kapitole.⁷² Jedná se však o běh na dlouhou trať, který si vyžaduje potřebnou pozornost, univerzalitu a dobrý timing. Kromě dostatku finančních prostředků k celkovému převedení hospodářství do normálního

⁷⁰ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 65-66. ISBN 80-86348-02-4

⁷¹ BOUTROS, Ghali. An agenda for Peace. New York: United Nations 1992. ISBN 978-99935771710

⁷² Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 70. ISBN 80-86348-02-4

(mírového) stavu, dosáhnutí plného omezení ozbrojených sil, nápravě armády a podobných složek, znovuoobnovení institucí či asistenci při zajištění kvalitní vlády a dalších nutností, je důležitá spolupráce lokálních, mezinárodních, vládních i nevládních organizací. Spolupráce ve směru politickém, ekonomickém, bezpečnostním či sociálním. Ale také ve strategii a důležité administrativní práci. V rámci peacebuildingu vyšly najevo také neduhy OSN. Nejen nedokonalosti a slabší úroveň co se koordinace týče, ale kamenem úrazu může být také soutěživost a bezohlednost jednotlivých aktérů při misi budování míru. Může tak být jejich vlastní zviditelnění se přednější té společné „týmové“ vizi. Ať jsou to fondy OSN, jejich agentury, již zmíněná světová banka..., všichni tito a mnoho dalších aktérů, dá se říct, oslabují autoritu Organizace. Zejména vzájemnou soutěživostí v zapojování se do misí. Vzhledem k velkému množství aktérů je také větší pravděpodobnost nevhodnému rozdělení rolí a celkově špatné koordinaci. To může celý proces zbytečně zdržovat a potřebné nasazení a požadovaná výpomoc tak může být značně omezena. Tímto také dochází k nevhodnému nakládání s finančními prostředky, lidskou silou či možnostmi posunout se dále v procesu řešení probíhající situace. Rwanda může být příkladem selhání mise kvůli nedostatečné úrovni koordinace.⁷³

Autor považuje za vhodné v souvislosti s tímto tématem zmínit také pojem peaceenforcement. Jedná se o vynucení míru vykonávané silami určenými k takové činnosti. Jsou známé pod anglickým názvem peacemaking force. Jakmile dojde v průběhu konfliktu k eskalačnímu stádiu čtvrtého stupně, jinak řečeno k destrukci, přijde tak čas na vynucení míru. Je to situace, kdy jedna z nepřátelená strana jedná způsobem vedoucím k definitivnímu poražení (zruinování) svého protivníka.⁷⁴ *„Jedná se o vojenskou nátlakovou intervenci uskutečněnou po selhání snah o udržení míru. O jejím uskutečnění může rozhodnout jedině Rada bezpečnosti OSN. Za cíl operace není pokládáno vojenské vítězství, ale přimucení protivníka splnit požadavky schválené rezoluce, mandátu nebo sankcí OSN.“*⁷⁵

⁷³ ZAVIČKOVÁ, Lucie. Komise OSN pro budování míru [online]. ©2008 [cit. 2023-1-4]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=27845&slozka=31340&xsekce=26869&as4uOriginalDomain=www.obranaastrategie.cz&>

⁷⁴ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Str. 51, 53. ISBN 80-7178-390-0

⁷⁵ KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. 3., akt. a roz. vyd. Praha: Ekopress, 2007. Str. 171. ISBN 978-80-86929-21-7

4 MÍROVÉ OPERACE OSN

Ve čtvrté kapitole se autor bude věnovat tématu mírových operací, kde se zaměří přímo na některé vybrané mírové operace.

Mírové operace mají fungovat na principu morální autority, nikoliv na principu vojenské hrozby. To je důvod pouze lehkého ozbrojení mírových jednotek. Důvodem může být také sebeobrana, kdyby nastala situace vyžadující si obranu.⁷⁶

Severoatlantická aliance (NATO), Evropská unie, samotná OSN nebo třeba Ministerstvo vnitra ČR – všechny tyto a spousta dalších příkladů definují pojem mírová operace odlišně. Lze tedy říct, že nelze najít jednu hlavní definici. Na své podstatě se ale mnohdy shodují. Jedná se zkrátka o operaci v problémovém místě snažící se udržet / podpořit mír. Mírovou operací se rozumí operace takového typu trvající déle než půl roku.

Dag Hammarskjöld, švédský politik a diplomat, v roce 1956 jako generální tajemník OSN ve spolupráci s Valným shromážděním „představil“ základní principy, kterými se má mírová operace řídit. Takových principů vymezili pět. Jedná se o nestrannost, potřeby souhlasu všech stran konfliktu s rozmístěním mírových jednotek, používání síly pouze v sebeobraně situaci, dobrovolné přispívání a dopomáhání sil k dorovnání potřebného množství odváděných materiálů a kontrolování operací ze strany generálního tajemníka.⁷⁷

Díky vysokému počtu vyslaných mírových operací lze tyto mise klasifikovat do etap, podle toho, kdy v historii se odehrály. Autor má v tuto chvíli na mysli rozdělení do tří generací (někteří autoři klasifikují do generací dvou).

První generace se spojuje s, v rámci studené války, blokovanou Radou bezpečnosti. Jedná se například o misi UNSCOB (United Nations Special Committee on the Balkans – vyšetřování zasahování zahraničí do občanské války v Řecku) nebo UNMOGIP (United Nations Military Observed Group in India and Pakistan – zde jde o pozorování situace související s Kašmírem, který je oblastí vyvolávající územní spory mezi Indií, Pákistánem a Čínou). Ovšem první „oficiální“ misí pod názvem mírová operace byla mise

⁷⁶ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2011. Str. 165. ISBN 978-80-7380-339-1

⁷⁷ SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš a kol. Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010. Str. 187. ISBN 978-80-210-5288-8

UNEF (United Nations Emergency Force), tady šlo o dohlížení na hranice mezi Egyptem a Izraelem.⁷⁸

Druhá (neboli také širší) generace mírových operací OSN se od generace předchozí liší zejména v lokalitě a typu řešeného konfliktu. Na rozdíl od první generace, která řešila spory na mezinárodní úrovni, řeší spory vnitrostátní. Takové mírové operace se týkají období 90. 20. století. Nepokoje v bývalé Jugoslávii mohou být ideálním příkladem. Jednou z určitých změn v rámci samotných misí byl jejich začátek. Ten mohl být i během „rozběhnutého“ konfliktu, nikoliv až po něm za stavu příměří. Míse měly rozšířené okruhy, ve kterých byly zmocněny k vykonávání své funkce. Ke změnám mandátu ale docházelo častěji, to byla také novinka.⁷⁹ Jak již autor avizoval, bylo zde určité okruhové zaměření činností v rámci mise. Jedná se o vojenské politické a humanitární. Vojenská funkce operací zahrnuje například monitorování dohod o příměří, odzbrojování zneprátených stran, kontrolu respektování dohod v bezpečnostním směru či výcvik vojenských jednotek. Do politické funkce spadá třeba udržování pořádku a dohlížení na respektování zákonů, potřebné organizování voleb, cvičení policistů, nebo také organizování a starání se o místní spory. A humanitární činnost představuje mimo jiné také ochranu humanitárních pracovníků, kontrolu uprchlíků, kontrolu dodržování dohod chránících lidská práva či podporu logistiky humanitárních projektů.⁸⁰

Třetí generace mírových operací se liší tím, že nemají povinnost jednat politicky neutrálně a mají povolení k použití silových prostředků. Použití síly mohou na základě Brahimiho (alžírský diplomat) zprávy, která to při vykonávání funkce dovoluje. Takové mise mají v praktickém hledisku vysokou efektivitu, ale jejich legitimita je nejasná. Jejich mínusem je také nemožné univerzální použití. Je totiž potřeba najít k provedení takové mise ochotnou zemi / organizaci. Důsledkem toho je poté oslabení autority OSN. Ukázkovým příkladem se jeví Afganistán a ISAF.⁸¹

⁷⁸ BUREŠ, Ondřej. Operace na udržení míru OSN. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. Str. 46-49. ISBN 9788024418100

⁷⁹ KRŠKOVÁ, Marie. Komparace činnosti mezinárodních organizací při urovnávání konfliktů na Jižním Kavkaze [magisterská práce], Brno: Masarykova univerzita Fakulta sociálních studií, 2008. Str. 14.

⁸⁰ BUREŠ, Ondřej, DUŠKOVÁ, Lenka. Obrana a strategie [online]. ©2008 [cit. 2023-1-5]. Dostupné z: <https://www.obranastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

⁸¹ KRŠKOVÁ, Marie. Komparace činnosti mezinárodních organizací při urovnávání konfliktů na Jižním Kavkaze [magisterská práce], Brno: Masarykova univerzita Fakulta sociálních studií, 2008. Str. 15.

S prvním příkladem mírové mise OSN autor začne v Africe. Ve střeoafrické Rwandě. Začátkem je UNOMUR, tedy Pozorovatelská mise OSN v Ugandě a Rwandě. Na základě žádosti těchto dvou států Organizace rozmístila vojenské pozorovatele na jejich hranici. A to proto, aby v těchto místech nemohla operovat RPF (Rwandská vlastenecká fronta. To byl krok, kterým OSN vstoupila do spojení se Rwandou, bylo to v roce 1993. Kmeny Hutuů (tradičně rolníci) a Tutsiů (pastevci) jsou nesmazatelně spojeni se známou genocidou ve Rwandě. Jejich neshody se datují do roku 1990, o tři roky později se spoléhalo na uklidnění situace na základě mírové dohody. Pomoci k jejímu respektování měla UNAMIR, podpůrná mise, kterou Rada bezpečnosti vyhověla žádosti aktérů. Ovšem, to největší zlo začalo právě v tomto roce. Prezidenti Juvénal Habyarimana (Rwanda) a Cyprien Ntaryamira (Burundi) byli při cestování osobním letadlem sestřeleni raketou, což odstartovalo týdny krveprolití. Hutuové spustili masakr vůči Tutsiům a Hutuům, kteří se, řekněme, „stahovali“ z konfliktu. Mise UNAMIR se stávala neúspěšnou, spousta zemí stáhlo své jednotky a Rada bezpečnosti sama zredukovala množství příslušníků, a to o více než 2000, aby ho později po uvalení sankcí zase navýšila, téměř na dvojnásobek původního počtu. Humanitární výzva OSN pomohla k sehnání více než 760 milionů amerických dolarů, aby pomohly zvládnout toto období. Bylo zde statisíce zavražděných a miliony uprchlíků. Hutuové tady spáchali genocidu vůči Tutsiům. Ke konci roku 1994 vznikl Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR). Odpovědní aktéři za předvedené válečné masakry tím měli být spravedlivě potrestáni. Mírová mise UNAMIR byla Radou bezpečnosti ukončena o dva roky později. Organizace spojených národů však ze země úplně nevymizela, Její organizace zde zůstaly, aby asistovaly vracejícím se uprchlíkům a poskytovali humanitární pomoc. Generální tajemník OSN, v té době ghanský diplomat Kofi Annan, v roce 1999 vystoupil s omluvou a uznáním, že OSN při plnění této mise selhala a nesplnila svou práci. Přislíbil neopakování se takového scénáře i v budoucnu.⁸²

I s druhým případem se zůstane v Organizaci „oblíbené“ Africe, jen se autor přesune ze středu země do jihoafrické Angoly. Angolské vládní síly a Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly (UNITA) mezi sebou vykopaly válečnou sekeru a vznikla tak občanská válka. Odstartovalo to ukončení závislosti na Portugalsku, rok 1975. Generální

⁸² Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 74-76. ISBN 80-86348-02-4

tajemník diplomaticky řešil (oboustranně) situace spojené se zneprátenými stranami. OSN tuto situaci, na rozdíl od Rwandy, zvládla. I díky včasnému embargu na zbraně a ropu a dalších sankcí. Pozorovatelská mise OSN v Angole (MONUA) začala v červnu 1997. Nadcházela spousta politických a mírových misí, které tu pod záštitou Rady bezpečnosti byly. Začala za účelem pomoci při obnově míru a měla jaksí „zjednodušit“ přechodný stav v zemi. Jenže, psal se prosinec 1998 a válka se po téměř čtyřech letech znovu rozjela. Vedlo to ke zpřísnění sankcí vůči Národnímu svazu. Během jednoho měsíce byly sestřeleny dva letouny OSN, nepřežilo to celkem 23 lidí. Na začátku roku 1999 Rada bezpečnosti zastavila mandát MONUA, ale tentýž vytvořila UNOA, což je Úřad OSN v Angole. Zde byl plně zapojen určený zástupce generálního tajemníka, aby vývoj situace držel správným směrem. Konec angolského konfliktu se datuje do února / března 2002, kdy vůdce UNITA zabili vládní jednotky. Po pár dnech se obě strany shodly na příměří, v dubnu se upsaly prohlášení o splnění Lusackého protokolu. I k pomoci dosáhnout takových podmínek vznikla v létě téhož roku Mise OSN v Angole (UNMA). Došlo k politickému posílení, naplnění podmínek protokolu z Lusaky. Rada zrušila sankce směřované k UNITA a ukončila misi UNMA. K situaci poté přihlížel místní koordinátor OSN.⁸³

Pro třetí příklad autor opustí Afriku a přesune se do Evropy, konkrétně na Balkán, do míst bývalé Jugoslávie. Rozpory národů, nekvalitní ekonomika, problémy v politice... to byly problémy, které Jugoslávii nastaly po klesání Sovětského svazu. Berme to jako začátek konce Jugoslávie. Nejprve se odpojilo Slovinsko, následovalo Chorvatsko. Další problémy nastaly při osamostatnění se Bosny a Hercegoviny. Nelíbilo se to totiž prezidentovi Srbska Slobodanovi Miloševići a chorvatskému prezidentovi Frajnu Tuđmanovi, kteří si tuto zemi chtěli rozdělit a připojit k zemi „své“.⁸⁴ Zároveň se proti výstupu těchto dvou států postavily chorvatští Srbové, a to byl bod, kdy vznikla srbsko-chorvatská válka. Nastaly zbrojní embargo a další opatření ze strany Rady bezpečnosti. Rada si dala za cíl ukončit válku v Chorvatsku, ke kterému měly pomoci ochranné síly OSN (UNPROFOR). Jenže, konflikt se rozrostl také do Bosny a Hercegoviny a na řadu tak přišly další sankce, tentokrát hospodářské. OSN premiérově za celou svou existenci

⁸³ Tamtéž. Str. 73-74.

⁸⁴ ČORNEJ, Petr. Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy. Praha: SPN, 2005. Str. 192. ISBN 978-80-7235-175-6

vytvořila mezinárodní soudní tribunál pro válečné zločiny, bylo to v roce 1993. Pro pomoc uprchlíkům, kterých bylo od doby druhé světové války nejvíce, vymezila daná území jako bezpečné zóny. Jednou z nich bylo Sarajevo, které měly síly UNPROFOR držet v bezpečí a poskytovat zde humanitární pomoc. Jenže válka eskalovala, bezpečí Sarajeva se snižovalo, a tak generální tajemník OSN požádal v roce 1994 o asistenci Severoatlantické aliance (NATO). Jednalo se o letecké nálety, jenže kolem čtyř stovek pozorovatelů UNPROFOR se neubránílo zajetí a Srbové je tak využily jako ochranu proti letounům, posloužili jim jako takzvané „živé štíty“. Stále více a více se konflikt stupňoval a od druhé světové války se z toho stal nejhorší masakr v Evropě. V rámci bezpečných zón zde zahynulo tisíce civilistů. I za tuto tragédii se generální tajemník omluvil a přiznal, že mise UNPROFOR nenaplnila svůj potenciál a situaci úplně nezvládla. Konflikt trval tři a půl roku a více než 200 členů OSN zde přišlo o život. Roku 1995 se v Americe všechny tři strany (BiH, Chorvatsko a Jugoslávie) domluvily na jeho ukončení. Rada založila IFOR, tedy sílu 60-ti tisíců mužů, které vedla NATO k tomu, aby kontrolovali plnění mírových dohod. Bylo potřeba pomoci k návratu obyvatel, kteří před válkou utekli a dohlížet na dodržování míru a bezpečného stavu. To byla práce mezinárodní policejní síly OSN. Ta se po nějaké době připojila k Misi OSN v Bosně a Hercegovině (UNMIBH). UNMOP neboli Pozorovatelská mise OSN v Prevlace měla kontrolovat postup demilitarizace poloostrova Prevlak, který si Jugoslávie nárokovala. Obě tyto mise skončily ke konci roku 2002.⁸⁵

V rámci mírových misí funguje strategické partnerství mezi OSN a Evropskou unií. Rada EU 24.1. 2022 schválila priority v rámci této spolupráce, které jsou platné do roku 2024. Na základě dlouhodobého, kvalitně odváděného „teamworku“ mezi OSN a EU ve smyslu společného řešení krizí, ať už policejně, civilně či vojensky, se EU znovu zavázala k plnění pravidel vzniklých v OSN. Kromě efektivnější reakce na potenciální hrozby se oblast prioritního zaměření spolupráce zabývá také reakcí na změnu klimatu a informační technologie. Větší důraz je kladen také na prostředky věnované mládeži nebo dětem v konfliktech. OSN asistuje EU v zajištění bezpečnosti a plnění účinného

⁸⁵ Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. Str. 105-106. ISBN 80-86348-02-4

multilateralismu. A na oplátku, EU podporuje OSN, ať už politicky, odborně, finančně či poskytuje potřebný vliv při plnění mandátů.⁸⁶

⁸⁶ Evropská rada a Rada Evropské unie. Strategické partnerství OSN a EU pro mírové operace a řešení krizí [online]. ©2022 [cit. 2023-1-10]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/01/24/un-eu-strategic-partnership-on-peace-operations-and-crisis-management-council-conclusions-on-priorities-for-2022-2024/>

5 ODBORNÉ ORGANIZACE OSN

Organizace spojených národů má několik spoluprací navázaných s potřebně specializovanými organizacemi, které mají v mezinárodním měřítku globální působnost. Jsou zároveň na OSN nezávislé a mají svou vlastní vnitřní strukturu. Hlavních přidružených odborných organizací OSN lze vyjmenovat 12. Jsou jimi Světová zdravotnická organizace (WHO), Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), Organizace pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR), Světová obchodní organizace (WTO), Mezinárodní organizace práce (ILO), Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO), Světová poštovní unie (UPU), Mezinárodní telekomunikační unie (ITU), Organizace pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Mezinárodní námořní organizace (IMO) a Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO).⁸⁷

WHO je agentura z roku 1946 a jejím hlavním popisem práce je přizpůsobování zdravotní politiky podle toho, jak daný členský stát potřebuje. Dále poskytuje odborné rady při vymýšlení zdravotnické strategie těchto zemí a monitoruje jejich zdravotnický posun (technologie, léky). Je zde důležitá koncepční spolupráce mezi členskými zeměmi a daný strategický celosvětový přístup. Tato agentura sídlící v Ženevě má pro svých 194 členů šest regionů, do kterých je rozkládá. Ty jsou pod vedením Regionálních úřadoven. Pro generálního ředitele WHO je zde funkční období pěti let. Nás, jakožto evropské země, se týká Regionální úřadovna WHO pro Evropu, která sídlí v Kodani (Dánsko) a řídí ji v roce 2020 zvolený Dr Hans Henri Marcel Paul Kluge, belgický lékař. V rámci organizace se na Regionální výbor sejde každé září všech 53 členů, aby probraly své fungování. WHO má dva klíčové orgány, těmi jsou Světové zdravotnické shromáždění (WHA) a Výkonná rada (WHO). V rámci WHA se pátý měsíc v roce schází ministři zdravotnictví všech členských zemí, aby řešily důležité otázky jejich působnosti a schválili program WHO. WHO a její odborníci (34) se scházejí dvakrát ročně. Výkonná rada pracuje ve prospěch WHA.⁸⁸

⁸⁷ Maturitní skřítek. Mezinárodní odborné organizace přidružené k OSN [online]. ©2008 [cit. 2023-1-10]. Dostupné z: https://maturitniskritek.estranky.cz/clanky/mezinarodni-vztahy/19_-mezinarodni-odborne-organizace-pridruzene-k-osn.html

⁸⁸ Ministerstvo zdravotnictví ČR. Světová zdravotnická organizace [online]. ©2014 [cit. 2023-1-12]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/svetova-zdravotnicka-organizace/>

Agentura FAO má vedoucí pozici při snaze zlepšit celkové hospodářství, a tak i chudobu, hlad a úroveň venkova. Za cíl si pokládá zlepšení kvality potravin a přístup k nim a děláni zemědělství produktivnějším. Dále poskytuje pomoc, rady a informace ve svém oboru a působí vlastně jako takové diskuzní fórum pro státy. Veškeré světové státy, ať už rozvinuté či rozvojové, se v rámci Organizace pro výživu a zemědělství schází k řešení strategických otázek a domlouvání se na potřebných dohodách. FAO existuje od podzimu 1945 a jejím vznikem vznikl také Mezinárodní den výživy. Najít ji lze v Římě a každý druhý rok se zde ke shrnutí své práce, plnění cílů, naplánování dalšího pracovního období a rozpočtu sejde konference členských zemí. Konference také volí 46 členů do Rady své zemědělské organizace. Ta FAO vede ve dvouletém období, než se konference znovu sejde. Jednou za šest let zvolí také generálního ředitele FAO, v momentální chvíli tuto funkci vykonává čínský diplomat Qu Dongyu, jeho zvolení se datuje do srpna 2019.⁸⁹

Další organizací je UNESCO. V listopadu 1945 byla konference v Londýně, kde na základě Konstitučního aktu UNESCO vznikla, a to jako organizace pro výchovu, vědu a kulturu. Ovšem až po roce získala potřebnou ratifikaci k začátku své platnosti. Dbáním na zvyšování úrovně výchovy, kultury, vědy a komunikace má tato organizace přispět k udržování mezinárodního míru. Třemi hlavními orgány UNESCO podle její ústavy jsou Generální konference, která je orgánem nejvýše postaveným a tvoří ji zástupci zemí OSN. Dále Výkonná rada kontroluje plnění nařízení konference v době mezi zasedáními a Sekretariát, který je složen z různých úředníků. Každá země má svou národní komisi pro spolupráci s UNESCO. Tato organizace vede Seznam světového kulturního a přírodního dědictví, v němž jsou chráněné památky a přírodní lokality. Úmluva pro tento seznam vznikla v roce 1972 a jedná se o významný mezinárodní dokument. Sídlí v Paříži a její hlavou je Audrey Azoulay, francouzská politička.⁹⁰

Významnou organizací je také UNHCR. Stejně jako předchozí, i tento úřad vznikl po druhé světové válce, jeho úkolem bylo asistovat válečným uprchlíkům při návratu domů. Na začátku byl záměr takový, že UNHCR splní svou práci a poté zanikne. Jenže s uprchlíky bylo více problému, než se očekávalo. V roce 1956 po angažování se sovětské

⁸⁹ Ministerstvo zemědělství ČR. Organizace OSN pro výživu a zemědělství [online]. ©2015 [cit. 2023-1-12]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/organizace-osn-pro-vyzivu-a-zemedelstvi.html>

⁹⁰ UNESCO. Explore UNESCO [online]. Nedatováno [cit. 2023-1-16]. Dostupné z: <https://www.unesco.org/en>

armády v Maďarsku se tamní obyvatelstvo rozuteklo a uprchlíků přibilo. Takových krizí bylo ale několik, ať už se jedná o dekolonizaci Afriky, problémů v Asii, Latinské Americe, anebo třeba v předchozí kapitole autorem rozebíraná Jugoslávie. Za takovou pomoc nejen v Evropě, ale po celém světě bylo UNHCR odměněno Nobelovou cenou míru. Tuto organizace řídí Valné shromáždění OSN a ECOSOC. Výkonný výbor o 85 členech sestavuje program práce na dva roky. Nejvýše postaveným organizace je Vysoký komisař, nyní Ital Filippo Grandi. Sídlo lze nalézt ve švýcarské Ženevě.⁹¹

Poslední organizací, kterou autor lehce rozepíše, bude Světová obchodní organizace neboli WTO. Vznik se datuje do prvního dne roku 1995 a podkladem k jejímu vytvoření byla dohoda GATT, což je všeobecná dohoda o clech a obchodu a hlavní okruh nejdůležitějších norem mezinárodního obchodu pochází právě odtud, z Uruguayského kola. WTO je jediná svého druhu. Její hlavní působnost je v oblasti podpory fungování mezinárodního obchodu, kontroly dodržování pravidel a organizaci obchodních jednání. I v této organizace se vedení schází jednou za dva roky, jde o Konferenci ministrů. Denní chod organizace má na starosti Generální rada, určená především pro Stálé zastoupení členských států v Ženevě. WTO zaštiťuje další organizace, takové své pracovní orgány. Například Výbor pro obchod a životní prostředí (CTE), který funguje na základě svého vlastního mandátu. Byl založen Rozhodnutím o obchodu a životním prostředí z jara 1994, kdy bylo jednání v Maroku, konkrétně ve městě Marrakéš. Hlavou celé Světové obchodní organizace je generální ředitelka Ngozi Okonjo-Iweala, nigerijská ekonomka.⁹²

⁹¹ UNHCR Česká republika. Historie UNHCR [online]. ©2019 [cit. 2023-1-16]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/234-czo-nashistorie-unhcr-html.html>

⁹² Ministerstvo životního prostředí ČR. Světová obchodní organizace [online]. Nedatováno [cit. 2023-1-18]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/svetova_obchodni_organizace

6 OSN A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

V rámci udržitelného rozvoje je zajímavostí skutečnost, že definice tohoto pojmu má několik různých verzí, ale i přes to všechny země, které mají zájem v dosažení udržitelného rozvoje, dokáží v této snaze spolupracovat.

Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj říká, že udržitelný rozvoj je „*takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožení potřeb budoucích generací uspokojovat jejich vlastní potřeby. V nejširším smyslu je strategie udržitelného rozvoje zaměřená na prosazování harmonie mezi lidskými bytostmi a mezi lidstvem a přírodou*“⁹³

Udržitelný rozvoj má své určité principy, konkrétně jich je 10 a jedná se o propojení ekonomických a sociálních životních potřeb s životním prostředím, princip dlouhé životní perspektivy, omezený prostor životního prostředí, předběžná opatrnost, prevence, životní kvalita, sociální spravedlnost, lokální a globální vztahy, odpovědnost a rovnost mezi generacemi a zapojení veřejnosti do demokracie.⁹⁴

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) mají za úkol zařídit, aby si všichni lidé na světě mohli dovolit žít život, který nebude v chudobě, trpění hladem a diskriminaci / nerovnosti. SDGs jsou závazná ke všem obyvatelům Zeměkoule. Pracovníci OSN, zástupci států, se sešli ke třinácti schůzkám, kde společně s odborníky probírali otázky cílů. Jako řešení těchto otázek vzniklo 17 cílů. 25. 9. 2015 bylo těchto 17 cílů přijato na summitu v New Yorku. Mezi lety 2000–2015 platily Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs), které byly nahrazeny právě SDGs, platné od roku 2016 do roku 2030. Ty jsou následující:

Cíl 1.: Konec Chudoby. Je potřeba vypořádat se s jakýmkoliv druhem chudoby, který se na Zemi objevuje. Vysoké stovky milionů lidí po celém světě (zejména jih Asie a Afrika) trpí nepředstavitelnou chudobou, absolutním nedostatkem. A právě v již zmíněném rozmezí má tento program zajistit pro všechny lidi ochranu před nezaměstnaností a zjednodušit tak získání například důležité zdravotní péče. Současně s tím má také shánět veškeré prostředky pro sociální politiku a dopřát tak lidem bez majetku možnost získání finančního zabezpečení.

⁹³ NOVÁČEK, Pavel. Udržitelný rozvoj. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. Str. 217. ISBN 978-80-244-2514-6

⁹⁴ PROCHÁZKOVÁ, Dana. Principy udržitelného rozvoje. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. Str. 141. ISBN 978-80-87472-21-7

Cíl 2.: Konec hladu. Nepředstavitelné množství světových obyvatel trpí podvýživou. Každý si asi na základě obecného přehledu a znalostí ohledně takového tématu domyslet, že hladem nejvíce trpí v Africe. Kromě severu kontinentu vlastně téměř celý zbytek. Během jednoho roku umírá nedostatečnou výživou více než tři miliony dětí, kterým není ani pět let. SDGs chce formou sociálních programů pomoci zejména matkám, dětem a starším osobám překonat trpění hladem. S dbáním na zvýšení zemědělské výroby je třeba také předcházet živelním pohromám a chránit přírodu.

Cíl 3.: Zdraví a kvalitní život. Cíle SDGs chtějí za těch 15 let předejít smrti novorozenců a dětí do pěti let, stejně tak smrti matek rodiček. Naprostá většina takových případů se týká subsaharské Afriky a jižní Asie. Dalšími problémy, se kterými se má třetí cíl vypořádat, jsou různé epidemie, třeba žloutenka či pohlavní nemoci. Nestáčí jen dopřát zdravotní péči a léky, ale je nutností informovat o škodlivosti drog a podobně.

Cíl 4.: Kvalitní vzdělání. Desítky milionů dětí nemají možnost dosáhnout ani základního vzdělání, drtivá většina žije opět v Africe. Cílem je dosáhnout vzdělání pro veškeré děti a pro šanci na jejich lepší život jim zajistit možnost odborného studia. Dosáhnout zde kvalitního vzdělání lze v případě zlepšení vzdělání učitelů.

Cíl 5.: Rovnost mužů a žen. Zde je úkolem zajistit rovnost obou pohlaví a možnost jejich pozic při obsazení míst ve školách, politice, ale i všech ostatních odvětvích. Dále skoncování s násilím vůči ženám a zvýšení jejich ohodnocení.

Cíl 6.: Pitná voda, kanalizace a hygiena. SDGs mají zajistit dostupnost kvalitní pitné vody pro všechny lidi a díky kanalizacím a správnému zacházení s odpady držet hygienu na vyšší úrovni.

Cíl 7.: Dostupné a čisté energie. Do konce období vyhrazeného pro plnění cílů je cílem dosáhnout výrazného zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů. A byť je cílem zajistit kvalitní energii pro všechny, je zároveň potřeba všechny naučit s energií šetřit.

Cíl 8.: Důstojná práce a ekonomický růst. V souvislosti s touto otázkou SDGs považují za užitečné nabízení více motivující, bezpečné a důstojné práce. A to pro všechny, tedy pro muže, ženy, mladé i nějakým způsobem indisponované. Důležitým bodem je zamezení s prací dětí.

Cíl 9.: Průmysl, inovace a infrastruktura. Opatření potřebných prostředků pro výzkum a vyvíjení technologií a zlepšit přístup malým firmám k získání úvěru.

Cíl 10.: Méně nerovností. Ta má pomoci chudobou zahrnutým obyvatelům se zapojením se do ekonomické činnosti a chránit před jakoukoliv diskriminací.

Cíl 11.: Udržitelná města a obce. Jedná se o zařízení bydlení a dostupnost nutných služeb typu městské hromadné dopravy. Dále také o angažování obyvatel do rozhodování o dalším zlepšování dané obývané lokality.

Cíl 12.: Odpovědná výroba a spotřeba: Nesprávné zacházení s množstvím potravin a jejich zbytky je ve světě velkým problémem. Znehodnocování potravin má být tedy zastaveno, s tím souvisí promyšlené nakládání se surovinami velkých podniků.

Cíl 13.: Klimatická prostředí. Přírodní katastrofy a změny klimatu mohou přinášet velká rizika, na které je obyvatelům potřeba vhodně a dostatečně připravit.

Cíl 14.: Život ve vodě.: Tímto SDGs bojují s nevhodným chováním lidí, kteří svou neohleduplností znečišťují vodstva, zejména moře.

Cíl 15.: Život na souši. Potřeba respektování norem ohledně udržování ekosystémů, zasazování nových stromů a bojovat s pytláčením.

Cíl 16.: Mír, spravedlnost a silné instituce. V tomto zaměření je cílem co nejvíce snížit válkou ukončené životy lidí a definitivně odstranit obchodování, znásilňování a týrání dětí. Základem je rovnocenné chování a rovnocenný přístup ke každému.

A cíl 17.: Partnerství ke splnění cílů. Spočívá ve finálním dosáhnutí všech výše zmíněných cílů, a to tím, že by se SDGs měly zakomponovat do vlastních zájmů a plánů všech zemí. Závisí na jednotlivých vládách, který, pro danou zemi nejdůležitější, cíl si vybere. I pomocí poskytování svých prostředků by měly rozvinuté země asistovat zemím nerozvinutým.⁹⁵

Každoročně vydávaná Zpráva o udržitelném rozvoji přináší statistiky ukazující pořadí nejlepších zemí v plnění SDGs. Poslední zpráva, tedy ta z roku 2022 ukázala, že česká republika hájí 13. místo z více než 160 hodnocených států. O jedno místo se však z roku předchozího propadla. Pokud lze vymezit cíle, jejichž plnění dělá našemu státu největší problémy, jsou to cíle 12. a 13., zodpovědná spotřeba a výroba a klimatická opatření. Naopak například cíl „konec chudoby“ je již splněn.⁹⁶

⁹⁵ Informační centrum OSN v Praze. Svět, který chceme: budoucnost pro všechny: cíle udržitelného rozvoje: průvodce pro děti. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2015. Str. 7, 10-42. ISBN 978-80-86348-36-0

⁹⁶ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Události [online]. ©2022 [cit. 2023-1-18]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/ceska_republika_obsadila_13_misto_na.html

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo co nejlépe představit Organizaci spojených národů a to, jakým způsobem takové společenství ovlivňuje svět a jak vlastně funguje její vnitřní hierarchická struktura a celkové vedení. Autor k naplnění svého cíle využil několik odborných literatur, přičemž nejužitečnější a nejvíce používanou byla kniha přímo od OSN samotné, zaměřená na dost podobné téma tomu, které si autor vybral. Název díla je Fakta a čísla OSN.

V první části práce je představen souhrn všeobecných informací o Společnosti národů jako o organizaci, která byla pro svou nedostatečnou efektivitu nahrazena právě OSN. Důležité informace ohledně OSN a její organizační struktura v další části práce přibližuje interní fungování spojených národů a také komunikaci se svými členskými zeměmi. Poté už se autor přesunul do představení činnosti OSN vůči okolnímu světu. Takové činnosti se dějí i na základě mírových operací, které jsou v obsahu práce přiblíženy ve třech bodech, ve třech generacích, do kterých se takové mise rozdělují. A to na základě doby, ve kterých byly prováděny. A právě pro příklad vybranými zásahy OSN v Ugandě a Rwandě, Angole a Jugoslávii chtěl autor docílit toho, aby si čtenář dokázal představit její fungování v praxi. V poslední ze zmíněných operací se objevuje také další významná organizace, vojenský pakt NATO, který asistoval OSN při nezvládnutí řešení situace v Jugoslávii. Důležitým je také partnerství mezi OSN a Evropskou unií (EU), které je krátce představeno v kapitole 4. Spojené národy mají k sobě přidružených 12 odborně specializovaných organizací, které se spolupodílejí na jejich chodu. Autor si vybral pět takových odborných institucí a poskytl informace ohledně jejich činnosti. Svou práci zakončil rozvojovými cíli, které se právě nyní (2023) svou platností nacházejí zhruba v polovině období stanoveného pro jejich splnění.

V úvodu této bakalářské práce je autorem zmíněná kritika vůči OSN. Nutno ale podotknout, že řešení konfliktů zemí kdekoliv po světě není jako řešení konfliktů dvou peroucích se mužů, mezi které se přidá muž třetí, odtrhne je a začne s nimi daný problém řešit rychlou domluvou a tím celou situaci do pár minut vyřeší. Byť ve zjednodušeném popisu činnosti OSN lze s trochou důležitě nadsázky použít tento příklad, práce spojených národů je opravdu složitá. Ať už se jedná o shánění potřebných prostředků, rychlou reakci či spolehnutí se na kvalitní komunikaci s členskými zeměmi. A i když je

řešení válek posláním této organizace, je dobré si uvědomit, že ve válce neexistují pravidla, a proto dost často nemůže ani OSN vědět, které překážky ještě můžou kazit či zhanit proces řešení konfliktů, na které mohla být ze začátku dobře připravena. Tímto autor neobhájí neúspěchy OSN, ale při studiích materiálů potřebných k vypracování své práce si několikrát uvědomil možnou obtížnost a komplikovanost plnění jejich funkcí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAŇOUCH, Hynek a Martin FEDORKO. Mezinárodní organizace. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. ISBN 80-210-2474-7

BUREŠ, Ondřej. Operace na udržení míru OSN. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 9788024418100

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-57-2

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-728-9

ČORNEJ, Petr. Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy. Praha: SPN, 2005. ISBN 978-80-7235-175-6

DRULÁK, Petr. Teorie mezinárodních vztahů. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-725-6

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006. ISBN 80-7278-326-2

Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. ISBN 80-86348-02-4

FILIP, Jan a SVATOŇ, Jan. Státověda. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-685-1

HULINSKÝ, Ilja. Organizace spojených národů a Československo. Praha: Československá strana socialistická, 1989.

Informační centrum OSN v Praze. Svět, který chceme: budoucnost pro všechny: cíle udržitelného rozvoje: průvodce pro děti. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2015. ISBN 978-80-86348-36-0

KARLAS, Jan. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. ISSN 0323-1844

KARLAS, Jan. Mezinárodní organizace: systémy spolupráce mezi státy. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7419-179-4

KENNEDY, Paul. Parlament světa: OSN a hledání světové vlády. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-423-7

KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-21-7

KRŠKOVÁ, Marie. Komparace činnosti mezinárodních organizací při urovnávání konfliktů na Jižním Kavkaze [magisterská práce], Brno: Masarykova univerzita Fakulta sociálních studií, 2008.

KUČERA, Bohumil. Základní problémy mezinárodního soudního procesu. Praha: Orbis, 1938. ISBN 978-80-87439-09-8

NÁLEVKA, Vladimír. Světová politika ve 20. století. Praha: Aleš Skřivan, 2000. ISBN 80-902261-4-0

NOVÁČEK, Pavel. Udržitelný rozvoj. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2514-6

OUTLÁ, Veronika a kolektiv. Právo Evropské unie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-97-0

ONDŘEJ, Jan a spol. Mezinárodní humanitární právo, Beckova edice právní instituty. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-185-7

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část. 4., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-801-0

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 8071795364

PROCHÁZKOVÁ, Dana. Principy udržitelného rozvoje. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-21-7

ROMANCOV, Michael a kol. Mezinárodní organizace. Praha: Aleš Čermák s. r. o., 2011. ISBN 978-80-7380-310-0

SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš a kol. Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010. ISBN 978-80-210-5288-8

WAISOVÁ, Šárka. Současné otázky mezinárodní bezpečnosti. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7380-194-6

WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-390-0

WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BOUTROS, Ghali. An agenda for Peace. New York: United Nations 1992. ISBN 978-99935771710

FARRALL, Matam Jeremy. United Nations Sanctions and the Rule of Law. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2007. Str. 66. ISBN 978-0521878029

MULLER, A. Sam a další. The International court of justice. Londýn: Martinus Nijhoff Publishers, 1997. Str. 57-59. ISBN 90-411-0325-2.

OSN. Intergovernmental Negotiations and Decisions Making at United Nations. New York: United Nations, 2003. Str. 15–19.

SHAW, Malcolm. International Law, 5th edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003. Str. 855-857. ISBN 978-0521531832

SIMMA, Bruno. The Charter of the United Nation: a commentary. Munchen: C. H. Beck, 1994. Str. 1023

Seznam použitých internetových zdrojů

Aljazeera. UN Chief warns oceans 'under threat as never before' [online]. ©2017 [cit. 2022-12-3]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/6/5/un-chief-warns-oceans-under-threat-as-never-before>

BUREŠ, Ondřej, DUŠKOVÁ, Lenka. Obrana a strategie [online]. ©2008 [cit. 2023-1-5]. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cestivojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

Česká Televize. Společnost národů, nepodařený pokus [online]. ©2009 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1420898-spolecnost-narodu-nepodareny-pokus>

Evropská rada a Rada Evropské unie. Strategické partnerství OSN a EU pro mírové operace a řešení krizí [online]. ©2022 [cit. 2023-1-10]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/01/24/un-eu-strategic-partnership-on-peace-operations-and-crisis-management-council-conclusions-on-priorities-for-2022-2024/>

Informační centrum OSN v Praze. Ekonomický a sociální rozvoj [online]. ©2005 [2022-11-20]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/ekonomicky-a-socialni-rozvoj/>

Informační centrum OSN v Praze. OSN. Hlavní témata [online]. ©2005 [2022-11-10]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/>

Informační centrum OSN v Praze. Humanitární otázky [online]. ©2005 [2022-11-19].

Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/humanitarni-otazky/>

Informační centrum OSN v Praze. iCentrum [online]. [2022-12-5]. Dostupné z:

<https://osn.cz/icentrum/kdo-jsme-a-co-delame/>

Informační centrum OSN v Praze. Lidská práva [online]. ©2005 [2022-11-13].

Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava/>

Informační centrum OSN v Praze. Mezinárodní právo [online]. ©2005 [2022-11-13].

Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/mezinarodni-pravo/>

Informační centrum OSN v Praze. Mír a bezpečnost [online]. ©2005 [2022-11-20].

Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/mir-a-bezpecnost/>

Informační centrum OSN v Praze. Organizační struktura [online]. ©2005 [2022-11-27].

Dostupné z: <https://osn.cz/osn/organizacni-struktura/>

International court of justice. The Court [online]. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z:

<https://www.icj-cij.org/en/court>

Judikáty.info. Peacemaking, peace-keeping a peace-building v teorii a praxi [online].

[cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.judikaty.info/document/article/2247/>

Maturitní skřítek. Mezinárodní odborné organizace přidružené k OSN [online]. ©2008

[cit. 2023-1-10]. Dostupné z: https://maturitniskritek.estranky.cz/clanky/mezinarodni-vztahy/19_-mezinarodni-odborne-organizace-pridruzene-k-osn.html

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Události [online]. ©2022 [cit. 2023-1-18]. Dostupné

z:

https://www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/ceska_republika_obsadila_13_misto_na.html

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Zahraniční vztahy [online]. [2022-11-25]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/hospodarska_a_socialni_rada_osn_ecosoc.html

Ministerstvo zdravotnictví ČR. Světová zdravotnická organizace [online]. ©2014 [cit. 2023-1-12]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/svetova-zdravotnicka-organizace/>

Ministerstvo zemědělství ČR. Organizace OSN pro výživu a zemědělství [online]. ©2015 [cit. 2023-1-12]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/organizace-osn-pro-vyzivu-a-zemedelstvi.html>

Ministerstvo životního prostředí ČR. Světová obchodní organizace [online]. Nedatováno [cit. 2023-1-18]. Dostupné z:

https://www.mzp.cz/cz/svetova_obchodni_organizace

Moderní dějiny. Pakt o společnosti národů [online]. ©2010-2012 [cit. 2022-10-19]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pakt-o-spolecnosti-narodu-28-4-1919/>

OSN. Charta Organizace Spojených národů [online]. ©2020 [cit. 2022-12-15].

Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

Prima ZOOM. Společnost národů ukončila v roce 1946 po 27 letech svou činnost [online]. ©2017 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z:

<https://zoom.iprima.cz/zajimavosti/spolecnost-narodu-ukoncila-v-roce-1946-po-27-letech-svou-cinnost>

UNESCO. Explore UNESCO [online]. Nedatováno [cit. 2023-1-16]. Dostupné z:
<https://www.unesco.org/en>

UN Global Compact. The Ten Principles of the UN Global Compact [online]. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

UNHCR Česká republika. Historie UNHCR [online]. ©2019 [cit. 2023-1-16]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/234-czo-nashistorie-unhcr-html.html>

UNHCR. Fidtjof Nansen – průkopník ochrany uprchlíků [online]. ©2020 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/173-czo-nasakce-unhcrnansenova-cenafridtjof-nansen-prukopnik-ochrany-uprchliku-html.html>

ZAVIČKOVÁ, Lucie. Komise OSN pro budování míru [online]. ©2008 [cit. 2023-1-4]. Dostupné z:
<http://www.obranastrategie.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=27845&slozka=31340&xsekce=26869&as4uOriginalDomain=www.obranastrategie.cz&>

Seznam použitých pramenů

Článek 42 Charty OSN

Rezoluce Rady bezpečnosti ze dne 30.5. 1992, č. 757

SEZNAM ZKRATEK

BiH – Bosna a Hercegovina
CTE – Výbor pro obchod a životní prostředí
ECA – Evropská účetní dvůr
ECE – Evropská hospodářská komise
ECLAC – Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik
EMO – Mezinárodní námořní organizace
ECOSOC – Hospodářská a sociální rada OSN
ESCAP – Hospodářská a sociální komise pro Asii a Tichomoří
EU – Evropská Unie
FAO – Organizace pro výživu a zemědělství
GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu
ICAO – Mezinárodní organizace pro civilní letectví
ICJ – Mezinárodní soudní dvůr
ILO – Mezinárodní organizace práce
ISAF – Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly
ICTR – Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
ITU – Mezinárodní telekomunikační unie
MAAE – Mezinárodní agentura pro atomovou energii
MDGs – Rozvojové cíle tisíciletí
MONUA – Pozorovatelská mise OSN v Angole
NATO – Severoatlantická aliance
OSN – Organizace spojených národů
RPF – Rwandská vlastenecká fronta
SDGs – Cíle udržitelného rozvoje
UNAMIR – Pomocná mise OSN pro Rwandu
UNDP – Rozvojový program OSN
UNEF – Pohotovostní jednotky OSN
UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNHCR – Vysoký komisař OSN pro uprchlíky
UNIDO – Organizace OSN pro průmyslový rozvoj
UNITA – Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly
UNMA – Pomocná mise OSN v Afganistánu
UNMIBH – Mise OSN v Bosně a Hercegovině
UNMOGIP – Vojenská pozorovatelská skupina OSN v Indii a Pákistánu
UNMOP – Pozorovatelská mise OSN v Prevlace
UNMOVIC – Monitorovací, verifikační a inspekční komise OSN
UNOA – Úřad OSN v Angole
UNOMUR – Pozorovatelská mise OSN v Ugandě a Rwandě
UNPROFOR – Ochranné síly OSN
UNSCOB – Zvláštní výbor OSN pro Balkán
UNSCOM – Zvláštní komise OSN
UPU – Světová poštovní unie
WHA – Světové zdravotnické shromáždění
WHO – Světová zdravotnická organizace
WIPO – Světová organizace duševního vlastnictví
WTO – Světová turistická organizace

Jméno autora: Jakub Donát

Obor: Mezinárodní vztahy a diplomacie

Forma studia: prezenční

Název práce: Postavení a role OSN

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 16

Počet titulů českých použitých zdrojů: 29

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 6

Počet internetových zdrojů: 27

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Víšek, Ph.D.